

Lic Don Luis María Ramirez y de las Casas Deza
profesor de Medicina y de Geografía e Historia
del instituto de Córdoba
1862.

Iuendae sanitatis ratio

per sex rerum (ut medici vocant)

non naturalium ordinem

ex graviorum medicorum scriptis

diligenter congesta,

opus ~~summo~~ medico pernecessarium

nunc locupletius et fidelius quam antea editum.

cum indice rerum copiosissimo.

*Auctore Georgio Pictorio Villingano apud regiam
curiam Ensisheimi superioris Alsaciae archiatro*

Parisiis,

Excudebat Martinus Iuvenis 1555.

Argum. III. Dialy.
Candido Lectori
Georgius Pictorius Villinganus doctor medicus,
S. D.

Cum mihi conscius, verbi Galeni utor,
candido lector, hos labores seu magis hoc a la-
tore diverticulum, non popularis aurae studio
me suscepisse: sed ut in his alis quando exhi-
laratus, et aliis laboribus et lapsus, utilissima
ratione ingenium, quod nisi exerceas, rubigi-
ne, quemadmodum ferrum conficitur, Varro-
ne asserente, exercitarem: incipimus nos, viamque
stravimus, hoc usque deque fer et perfice, fieri
enim non potest, ut Galenus, inquit, quod idem
incipiant, idemque perficiat. Vale bene lector
amice: sique uspiam peccatum sit amicam
spongiam non recusamus. Datae Emsihemii,
anno Christi quinquagesimotertio, die mensis
Octobris 28.

Gal. theria:
psect. libro:
7.

Lib. 2. ana-
facul.

Fotius Operis.
Argumenta

Argumentum primi
Dialogi de triunda valetudine

Animum esse qui diuitem faciat, non opes.
Paupertatem apud probos videri plerumque,
eatenus expendam. Diuitias pessimarum re-
rum occasionem, Et ad eas viam esse compen-
diariam, quas dum petimus, quinario modo
ita petimus, ut sanitas, cuncta etiam optima
praecedat.

Argument. II. Dialog.

Quid sanitas sit, et an ejusdem conservan-
dae quaedam ratio descripta consistat. Res
naturales quot et quae sint, Quomodo inevita-
biles. Quid ex crapula, abstinentia, otio, et
labore. Quomodo voluptas degenerare faciat
hominem. Mors ebriorum. De aere, prima re
non naturali, multa. Urbis incommoda. Et
quae rustici de peste somniant, aere infecto.

Argument. III. Dialog.

Cibi et potus, secundae rei non naturalis, in genere et specie exuberans descriptio. Ebriorum mores qui sint. Et quomodo statutam decurtemus periodum.

Argument. IIII Dialo.

Exercitii et quietis pro sanitate conservanda rationem habendam.

Argument. V. Dialogi.

Circa somnum et vigiliam quartam rem non naturalem, pro sanitate habendam considerationem.

Argument. VI. Dialog.

Quomodo certa methodo sanitatem tueri valeamus, quantum ad inanitionis et repletionis quintae rei, non naturalis contemplationem.

Argument. VII. Dialog.

Sextam rem non naturalem, animi qui-

dem passionibus, pro sanitate, considerandam.

Georgii

Pictori
Dialogi.

Argumentum
primi dialogi.

Animum esse qui divitem faciat non opes.
Paupertatem apud probos vitari plerumque,
eisque expetendam. Divitias passimarum
rerum occasionem. Et ad eas viam esse com-
pendiariam, quas dum petimus, quinans
modo ita petimus, ut sanitas cuncta, qua
vis optima, praecedat.

Theophrastus.

Polylogus.

Die Polyloge quid haec Saturnina facies
sibi velit et pallor? Pol, quid? videor tibi
pallidus qui me censore, nunc Sanymede
pulchrior sum? Thea. Ergo deformior ali-

quando fuisti? Pol. Maxime iam enim
pars anni quarta est, ubi monogramma
buxo pallidiorum, ex Trophonii specu quasi
reducum, dixisses. Th. Et quid corpus tuum
sic lancinat? Pol. Imò quid animum di-
cas, qui acrius habet. Th. Proh Jupiter;
non belle vivis animo? quem in te, ad quod-
vis fortunae supercilium, ex tetragono cons-
tantem credidissim. Cave mi Polyloge: nam
potissima res, sunt bene vel male habendum
animi passiones, quae ex phantasia et for-
ti imaginatione dependent, sicut in obus et
delicatis, dum quaeque levia arbitrantur et
bene habuit, cernimus, et macilentis sordi-
disque, qui perpetuo fixis obstutibus curas
affectant, et perierunt. Sed dic Polyloge, quod-
nam ulcus male admodum te habeat? Pol.
Vereundor Theophraste. Th. Est apud
amicum vereundari quem nec fucus, nec
larva fingit, religio est: dic animosus. Pol.
Vereundor certe. Th. Importune quidem:
nam Jupiter tibi adsum qui supplicias da-
re statuit. Dic ergo quicquid est, mi homo.
Pol. Licet proverbiali dicamus ioco, taciturnita-
tem, fidam arcani comitem, potissimum a-
pud eos, quibus fidere non tutum est: ex quo-
rum albo, expunctum consuerim. Tamen
pervasus vulnus detego satis chironium. Est-

Animi passio-
nes potius res
bene vel ma-
le habendum.

tende. Paupertatum conquor, quae omni-
bus deplorata, Manlianam in me exercet
tyrannidem. Th. Paupertatem? dignus, ni-
mirum qui Ithidae coroneris mitra, Cor-
bo irridendus! prae sertim quum chiro-
nium, id est, insanabile, inter tot phar-
maca, tam leve iudicaveris vulnus. P. D.
Quomodo inter tot, inquis? quum vix ex
cornu Amalthaea vel minutulum ervere
posses mihi proficuum. Th. Suspendio
igitur laqueum quaerito. Age ad te vidi,
et confide: tibi enim Galenus adsum, qui
(nisi tu renuas ipse) symptomati tuo facili
medebor. P. D. Galenus? Polnon Epob, non Escu-
lapius, non Podalyrius, aut Machaon:
Id Pluto Latumii filius, cui vulgo adscri-
bitur ditandi facultas, citius subveniret.
Th. Face Polyloge, ac stylum verte: statim
enim senties mei pharmaci latentem vim
modo non aurem praebas Batavam. Ecce
primo istud tibi dabo eclogma, quod citra
dubium (forte enim est, et virtuosum) ani-
mum iam marcescentem et languidum,
in melius commutabit. Et hoc est quod
summus philosophorum Aristoteles, pau-
pertatem apud probos viros plerumque ver-
sari scribit, et opus a malis fieri solum
possideri. Jam melius habes? Polylo. Non.

Paupertas a-
pud probos
versatur.

Aristoteli enim non subscribo, ratio ne sui
allegati remota. *Th.* Rationem addit. *P.D.*
Quam? *Th.* Quod improbi pergas nefasque si-
bi comparant divitias, quae sic caecassint, ut
in delictu proborum et improborum facile
errent. *P.D.* Et hoc fortassis Lucianus voluit. *Cur Plutum*
qui Plutem caecum effinxit. *Th.* Et etiam *caecum et*
claudum, quoties ad probos ire debeat. *Quid?* *claudum di-*
melius habes, pauperitatem symbolum probi-
tatis agnoscens? *P.D.* Parum: quam enim mi-
serum sit nil habere, et instrumento pri-
vari quo liberatis esse possumus, quo dom-
um exornare mensam cupediis, popinario-
que luxu reficere, et ad omnes vitae usus
necessaria comparare, vel lippis constat, ta-
ceam servorem non posse nancisci pha-
langes, qui ad nutum jussa domini exe-
quantur et inserviant. *Th.* Eo certe priva-
ri manubrio seu instrumento, ut dicis, vi-
le est Polyloge, et tutissimum: est enim pri-
vari pessimorum rerum occasione et causa, *Divitia pes-*
quando rubinde atrocissima, dum habemus, *simarum re-*
habendi tentamus libidine: et ideo quoque *rum occasio.*
ad furtiva deflectimus, ad latrocinia, ad fal-
sas oblationes frequenter, ad frena sae-
pius, rapinas, incestus, perjuria, ad fraudes *Bonum ser-*
improbitas quoque incendia, adulteria, et *vis caruisse.*
mille hujus sentinae pestes. Sicut servis car-

visse quoque leve est Polyloge, et tutum
quando insidiis hostium caruisse, tan-
tum est et dolo, juxta Platonis scita,
quae neminem servum in dominum
integri, et sani esse fatentur animi, ex
proverbio fortassis collecta, Odit quisquis
metuit. Homero nihil desuit aeternita-
ti connumerato, qui unico viro stipatus
gratanter vixit: nihil Platoni, quem
divinum nostras proclamaunt, qui tri-
bus saltem. Et minimum Xenoni, qui
Stoae cornibus nomen intulit quamvis
nullum habuerit. Seneca assente. Au-
di Polyloge, celsigma nihil contulit, cu-
jusdam Epicuri cataplasma capiti, cui vi sententia.
rationis conclavi apponam dicentis:
Si ad naturam vixeris, nunquam
eris pauper: si ad opinionem, nunquam
dives. Innuens Epicurus naturam exi-
quum, sed opinionem immensum de-
siderare, et recte, cum naturalia deside-
ria sint finita, sed ex falsa opinione
nascentia infinita, quid ad haec Poly-
loge? Pol. Vera sunt omnia, quae dicis.
Et multa possidere agminatim petunt
omnes, quia utile judicant et violen-
tum, sicut ex Ciccone colligimus, qui
secunda ad Verrem. Nummo divitias, ex-
Expugnatio
omnia divitiae.

tollit elogio, ingruis: Nihil tam sanctum quod
non violari, nihil tam munitum quod non
expugnari divitiis queat. Vis one alienum
ab hominis natura? Non, sed quod ex
animo hunc proseribas errorem volo, idque
sentias, animum esse qui divitem faciat,
non pecuniam, quae nihil ad animum,
qui summae beatitudinis finis est et orga-
num. Non refert quantum in arca habas,
quam tu in horreis lateat, quantum
navigio lucreis, si non acquiritis, sed ac-
quirendis tantum gaudeas. Non tanti
huius facerem divitias, qui multorum
possidet opes, quam ultra privatum pe-
cuniae modum fortuna ditavit, auro
et gemmis cinxit, purpura vestivit, idque
deliciarum perduxit ut terram marmo-
ribus abscondat, statuas sibi erigat, et quic-
quid optimorum pictorum ars queat, sibi
depingi curat: si ad oblata semper majora
petit, et frequenter antecedentem spuman-
tis equi instar, praecedere totis viribus
nititur. Satis ille divus est cui cum pauper-
tate bene convenit: hoc est, qui eas resque
deque fert divitias, quas veras nominat phi-
losophus. Veras etenim dicit, quae neces-
saria vitae suggerant, et utilia sint ad
civilitatis, et domus societatem, Tales Crati

Animus bea-
titudinis finis.

Quae verae
divitiae.

Lenani, Democrito, Olivanti clarissimis philo-
sophis, atque Fabricio qui foetilibus caena-
bat. Sorano qui agresti mensa. Atilio et
Cincinato vomere et aratro citis et forti-
bus imperatoribus, Curio quoque raparum
comestori, satis fuisse legimus. Hallu-
cinantes Iuliano Imperatori, qui non ob
militum copiam, nec ob auri seu argenti
myriades, non ob generis propinctorum
phalangis, quamvis natus esset nobilis,
felici se dicebat: sed quia habent a-
nimum quietum, et ad quemvis for-
tunae flatum benevolum. Cum igitur
bone vir, quoque ad usus domesticos
atque civiles necessaria habeas philoso-
phos praefatos et imperatores tibi exem-
pla, finge, et huius quiete utere, atque
religiosa enormia vitae gubernacula,
quae nemo absque tormento, nemoque;
syncerus et sui memor sapienter amare
possit. Crede, tenes haec? P. Teneo. Th.

Declinat autem morbus? P. Non genero-
sum etiam ex erumena nasci fama
est. Th. Fama velox malum, quo nec velo-
cius ullum. Id tibi persuasum velim, so-
lam virtutem generosum facere, solamque
clarum. Licet divitiae saepe possessores
nobilitent, tamen non rite nobilitatos vel

Generosus ex
erumena

inde notaveris, quod semper insolentiores et
frociores in subditos cognoscuntur, quam
hi sunt quos animi candor magnanimitas
constantia, fortitudo, et quaecvis no-
bilitavit virtus, seu ex quibus animus cla-
rus ex suorum parentum imaginibus fe-
liciter emicat. Ad vivum profecto, quan-
tum video, hoc trivium rescandum erit dum
erit vulnus, quia scabis non Herkulana
est, quae linimentis vellet blandiri levis-
sibus: habeo Senecae $\kappa\alpha\theta\alpha\rho\tau\iota\varsigma\ \omicron\upsilon\upsilon$ saluberrimum,
plane citius noxae residuum expurga-
re potius: hoc adhibeto, quamvis non bo-
ni medici dixerim medicamenta subinde
mutasse. Quemadmodum enim planta
raro succersit in radicem, quae frequenter
de loco in locum transplantatur, sic quoque
vulnus egre in cicatricem densatur, si phar-
macum subinde aliud suggeratur et aliud.
Sic habet Seneca: Multum est divitiarum
contubernio non corrumpi, et in affluantibus
hinc inde divitiis vitiorum fomitibus, a-
nimam servare inconcussam. Quid ad haec?
Sed et illud audi, plane causticum (sic e-
nim medici vocant) non tractabilis esse di-
vitiis, Philostrato referente, quum inter
ardua, et difficillima quaeque connume-
rentur. Quid nunc? P.D. Nil. Si enim pau-
peris succurrat, divitum esse mancipia. Ha-

Insolentia res
non veri nobilis.

Non est boni
medici mutare
pharmaca.

tim recrudescit vulnus. The. Sed audi. Nam
in hac erroris regia, te, si possibile fuerit, non
relinquam. Audi igitur plane philosophi-
cum et residuum morbi eductivum: Stul-
tum quippe esse vehementer appetere quod
perissimè sine potest concludi: nientiamnum
divitiis est genuinum, quae multis ad bene
agendum saepius fortissimo resistunt co-
nata, quae humanarum mentium la-
guus consentur: funesta libertatis sar-
cina, et ut quidam dixit, omnium vitio-
rum metropolis. Dum enim nihil virtu-
tis pondori adiciunt, etiam si quid ha-
beat, adimunt: nientiamnum quisque facile
deprehendet, quando eorum victorem comi-
nus et eminus laborare notat, ut illis prae-
sit, easque vel ambitione seu popinatio
luxu delicate absumat. Quando item
victum, cui tam deest quod habet quam
quod non habet, in avaritiae fermento
vel ad rorim usque egentiam clamare et
paupertatem lugere audit. Raspiisce igitur
et non in Croesi divitias te jurasse pervasum
habe. Audum in hanc vitam ingressum
finge, et nudum exiturum. Finge quoque
aribus in dumetis nihil deesse, pecora in
diu vivere, feris alimenta ex solitudine re-
censcere. Finge praeterea cuncta huius mundi

Haec petitis
stulta.

Divitiae quid.

aliina. saltem tempus nostrum esse quoddam
vivimus. idque brevissimum, si querendo et e-
gilando consumpseris. Non pauper est mi-

Saltem quod
vivimus nos-
trum est.

Polyloge, cui quantulumcumque superest, sa-
tis est. Sed omnium pauperissimum in-
numerabilium egeni, et quibus cum pauper-
tate non bene convenit. Da sinistram ut

veritatis praeconeum experiar ex pulsu. Ecce
morbus declinat. P. Sed testudinea, quod a-

junt, gradu. Euripidis enim scitum omnem
sopitam rursuscit memoriam, quod sic ha-

bet. Cum divitiis steterint venerandas mune-
ra regis. Th. Praecordiis tuis calcaneum,
impressit horrenda lues habendi, sed fortis-

simum philosophi adhibebo beatorum. Dicit
enim compendiarium esse viam ad divi-

tias, si divitiis nihil addiderimus, sed va-
nis cupiditatibus multum detraxerimus.

Et alibi: Claudere (inquit) desiderium, est
cum Jove certare de imperio. P. Pulchra

sunt omnia illa. Sed necessaria saltem
habere velim, et diuturno usui proficua.

Th. Jamem antea dixi talia possidere te,
sed ea quae vulgo petunt, diuturno usui

proficua credis, eleganter a Seneca descripta,
cum habendi duos fatetur modos, primum,

habere quae sint necessaria, et secundum
quae satis sunt. Est illis duobus tres adii-

Euripidis dic-
tum.

Qua via com-
pendiaria ad
divitias

cundos spinor, quae abunde sunt, quae
multum sunt, et quae nimium sunt. Vbi
tunc vir, qui aegre infirmaris, primum
modum voluptuosum nomina, secundum
supervacuum, tertium damnosum, quar-
tum fugiendum, quintum perditionem
Polyt. in rex anodyna haec sunt et dio-
rum manus Theophraste, qua me ex hoc
Labyrintho quasi Thesei filio, in portum
reducis saluberrimum. Nunc enim quas-
cumque opulentias obelo notans, fumi-
umbram reputo, cur tamque meam supelle-
tilium susque; deque possidens, aequae suffero-
animo, etiam, si penulatorum alpha ha-
beat. Th. Recte, mi Polyloge: nam sat di-
vitem esse, cui sat bene est, vel caecis com-
pareat. Sicut ex Samionum quoque; Py-
thagora ubertim liquet, qui Sanitatem cre-
dens uberem ratum est thesaurum, quan-
do lege instituit, ut singulis spittolis cui
genuinum praefigeretur exordium, sanita-
tis optio. Quamvis et clarius id nobis
ignotescat in Pyrrho post Alexandrum
prudentissimo milite, qui diis immolatu-
rus non requi ampliore modum, non de
hoste victoriam insignem, non gloriam,
non aurum, non gemmas, et id genus alia
quibus mortalium plerique velut panico

Quinque,
dispetimus
divitias.

Unde sanita-
tis optio in
exemplis.

casu attoniti inhiant: sed sanitatem petitis
quasi hac parte bene constituta, prosperius
cursura viderentur alia omnia: merito tamen:
nam et si toto sinu sare affundat fortunae
afflatus, absit autem sanitas, nullum illine
promanat emolumentum quod juvet. P.D.

Et transte me reducis Theophraste: si virum
tibi fuerit, post ponemus totum de praegata
re negotium, saltem de sanitate locuturi: quam
vis enim sanitatem summam, et Septembri-
bus horis laudabilem non habeam, tamen
hanc quae nunc praesens est pro virili con-
servatam velim. Th. Tractabimus si vis. P.D.
Volo: et primo quid sanitas sit, ex te quaero
qui ad quaesiti huius modum, facilem ha-
bes respondendi copiam. Th. Enarrare non
gravebor. Est tamen quod domi nunc agam
quapropter hora pomeridiana fac me recisas.
Tibi nunc congratulor, qui ex hoc, ditior
Crasso sis effectus. Vale.

Argumentum. Secundi dialogi.

Quid sanitas sit, et an eiusdem conservandae
quaedam ratio descripta consistat. Res natu-
rales quot, et quae sint. Quomodo inevitabiles

Quid ex crapula, abstinencia, ocio, et labore.
Quomodo voluptas degenerare faciat homi-
nis. Mors ebriorum. De aere, prima re non
naturali, multa. Urbis incommoda. Et quae
rustici de peste somniant, aere infecto.

Theophrastus Polylogus.

Vnde gradu tam alato Polyloge? P. Ex
musaeo communis nostri amici, Theophraste.

Th. Cuius? P. Christophori Lindii, nostri pa-
racenti, hominis sane vel ex asse dierti.

Laus Chris-
top. Lindii
Hoehingani

Th. Et Argivo clypeo digni, quam cum ni-
hil vel ex agro vel ex rure concionando pro-
ferat, super omnium Irin est. P. Hoc novi

Theophraste sedulo, et ita ut hunc facile

Athicam musam duxerim Th. Qui sic? P.

Nam sua genuina, qua est eloquentia, cum

Veneris habeat castum omnes in sui alli-

cit amorem, et remoratur. Th. Et tu fortas-

sis ab eo nunc remoratus horam negle-

xisti statutam? P. Quid? non in tempo-

re venio Theophraste? Th. Venis: sed pomer-

idianam habebas assignatam, quam inte-

rim natri, solarii gnomon secundam

praesagiat. P. Sat cito inquirunt, si sat

sat cito si sat
bene.

lene. Modo superest provinciam aggredi atten-
tatam. Th. Quae est ea? P. Sanitatis ratio,
propterea sanitas quid sit, ex te scire desi-
dero, maxime quum ex praecognitione
quid nominis, perveniamus in cognitionem
quid rei, philosopho scribente. Th. Habi-
rem Polyloge, multos huius rei definidores,
sed eminentissimum. si vis tibi adducam
rei medicae athletam Galenum, qui quosvis
alios longe lateque; vincit. P. Volo Theo-
phraste, pluris enim Galenum facio quam
religiosos. Th. Attende igitur. Sanitas, in-
quit libro tertio de Morborum differentiis. Sanitas quid
dispositio est factiva actus. P. Cuius aper-
tius haec dixeris, plane oraculum mihi
videntur. Th. Oraculum? Audi igitur quae
primo de sanitate trunda loquatur. Sanitas
constitutio est corporis, act. in qua nec dolo-
ribus cruciamur, nec in vitae actionibus
impedimur, quid ad haec? intelligi? P.
Intelligo: quid autem si corpus ab illa con-
stitutione parum deflectat, aegritudo est? Theo-
ph. Non. Polyloge, nisi enim sensui apparat
laesio, vel quod impedit, Galeno non est morbus.
P. Quare. Th. Quia raro, imo nunquam in-
venitur, quisquam, qui in complexione natu-
rali sibi undique perfectus constet, et nervo ca-
reat. P. Miserum ergo hominis plasma. Th.

Miserum profecto, miserum, cui naturam
verius dixeris novercan tristem, quam mi-
serum parentem. P. Est autem sanitatis con-
servandae, quaedam methodo conscripta ratio?
Th. Est praecipue ex rerum quas medicis non
naturales vocant, serie. P. Quae sunt hae
res Theophraste? Th. Sunt mi Polyloge. Aer,
cibus, potus, motus, quies, somnus, vigilia,
repletio, inavitis, et accidentia animae. Hae
igitur recto administratae modo individuum sunt.
in bona conservant dispositione, perperam
autem destruunt. Sunt enim inevitabiles,
et variis de causis dis temperantur. P. Er-
go qui illis legitime utitur, Charontis cym-
ba expertus censebitur? Th. Non ad pallida
mors aequa falce muniti parit quod
illa ex quibus constituimur ad invicem
corruptiva sint. P. Exiguum igitur est,
quod ex bono illarum rerum ordine juvat.
Th. Imo maximum. P. Quodnam si ho-
minum mortis non facit innoxium? Th.
Quo mortem, quae citius et praematura
obviaret in longum perendinat: sicut ipse
pro tua quae floruit industria, facile co-
lligere poteris, si hominum diutius magis-
que a morborum noxa, in aere versari posse
consideraveris. Claro, sereno, puro, et a facto-
ribus immuni, quam nebuloso, turbido,

Res non na-
turales sex
Res non na-
turales inevi-
tabiles.

et sterguilius infecto. Si item. habita ciborum consideratione, hominem tutiorem victurum sciveris, quam ea neglecta, quod Quae ex cibo cibis quem medici euehymum vocant, in potentia nimium calido. iusta temperatura corpus retineat, extraneae vero caliditate atque humido accidentali participans, ad humorum putrefactionem Quid ex evaguae febrium minera est dignat. Si quo pula et ocio. que calidi innati suffocationem venturam credideris, dum ordine recto studiose sperto, nimium ventri indulgeas vel somno: aut dum quietis sic certa dedit periodus ut in perpetuo degas ocio et plenis stertas. Denique si trutinaveris substantantifici humoris praemia Quid ex nimia abstinentia et labore. vana religione, vel avaritia illaqueatus, nimium ieiunas, aut immoderato nimium intentus exercitio supra modo laboras. Intelligis nunc Polyloge, ordinem artemque valere? P. Intelligo: sed quis brutis ordinem artemque, sicut diis, praescribit? quae (sicut in diis notamus) canonum serie nos longe latique superant. Th. Natura rerum magistra, cuius limites raro agrediuntur. P. Non etiam nos ducimur ea doctrice? Th. Valde raro, titillans enim et omnium suffragio deplorata voluptas, sic ex humanae naturae albo expungit homines, ut nescio quid magis didicantur a-

agere quam homines. Quosdam enim Aso-
ros sic in ebrietatis se volutare fermento
videas ut plane vel leonis furibundi rabie,
sui canis immundi latratu, vel simiarum
attellanas saltantium gesticulatione aut
asini male obtemperantis stupore utantur
et ita ut quovis obviantes tyrannide mo-
lestent, allatrent, imitentur atque penitus
omni ratione remota, in ruper sese dedant
praecipites. Alios item, qui vult conca-
tenati summo studio, summoque conatu,
Veneris spumigenae ita reguntur castra,
ut se grunnios fieri et oletam amicae
devorare, aut saltem lambere non verecun-
dentur, polypum quoque ex osculari Ag-
nae suae, nec sandalio percuti, nec, et
plane rabularum suarum sic lingere
podices, ut nec Melitaci canes rectius
queant. et nonnullos praeterea quos vec-
tium sumptuosa voluptas, ab huma-
na in ferarum degenerare naturam facit
quos sic habitu frustillatim videas in
so, variis coloribus intertexto, ut nec an
psittaci vel grauli sint, an homines inter
noscas. Quosdam ob venandi studium pla-
ne satyros dixeris vel Panos, quod nemora nimium vena-
disque noctesque ferarum desiderio inco-
lant: quas si ceperint, pro edulio sic in de-

Voluptas deg-
nerare facit
homines

Mores ebrio-
rum.

Amatorum
mores.

Vestium luxus
nervare facit.

Faxatur qui
bioni student.

licius habent, ut hirci, etiam si olei instar
factum, ac si amaricinium olens, viscantur,
et propterea ob feminæ carnis appetentiam, eos
vel vel cervos vel lepores, vel apros, seu pygar-
gos fieri non dubites. Quid ad hæc Polyloge?
credis natura nos regi, an methodo vitæ des-
cribendum regimen? P. Gratissima sunt quæ
dixi Theophraste, et vera utique hujus fari-
nae sylva. Sed quia haecenus respondendi
ex te non sensu tardium quaerere non de-
sistam, rogo igitur, quæ ex rebus quas non
naturales dicis, prima est et cæteris valen-
tior? Th. Eter. P. Cur aer? Th. Quia ab-
eque qualitate nec possumus vel tempus
abstinere minutulum, ob anhelandi neces-
sitatem, P. Ergo aer anhelandi necessarius
est? Th. Bosariam. P. Quomodo? Th. Primo
quia refrigerat spiritus et calorem innat-
um, attractionis via: secundo, quia re-
gistrat et proscrit fumosas superflui-
tates spiritus et calorem obnubilantes
innatum, expulsionis tramite. P. Perua-
des Theophraste, nunc enim facile credo
benè vivendi methodum conscribendam:
potissimum quia ex medicorum confesso,
aerem, cor nobilissimum attingere mem-
brum, pateat. Deprome igitur si quid de
hac re in tuo habeas salatho. Th. Et tunc

Eter cur pri-
ma res non
naturalis.

nam lubens tuis acquiesco monitis. Cum
ergo aerem nos ambientem complexiones ma-
tandae causam praesentissimam, propter
expirandi et inspirandi necessitatem inte-
lligimus, debet sanitatis studiosus ulnis
(quod ejus est) obuiis aere eligere tempera-
tum, qui in suis qualitatibus tam acti-
vis quam passivis, nec minimum excedat,
sed mundus sit, clarus, odore suavis, sole o-
riente cito calefescens, occidente statim friges-
cens. Falis enim non solum spiritus et san-
guinem nutrit, auget, clarificat, subtilizat,
et depurat, verum etiam spiritus lactifi-
cat, mentem serenat, et digestionem in
omnibus membris festinat. P. Spiritum
et sanguinem aere nutriui et augeri, sicut
diciis prodigiosum multis, et inenarrabile
verum in non dubito. Quamuis a Plinio
memoriae traditum reperi juxta Sam-
gum Astomorum gentem, aere tantum
vivere quem radicum, florem, et malo-
rum sylvestrium salubri odore, nutrien-
tem efficiunt: id quod Pythagoricis quoque
placet, dum odores ad nutritionem mal-
lum conferre testantur. Th. Sinistri rem
intelligis, bone vir. Non enim nutrit ali-
cujus materiae suffragio, sed effectu. P.
At si quid ex eorum pueret, laedit? Th. Laedit? faciunt.

Qualis aer
eligendus.

Odors ad nu-
tritionem

si enim calore sit nimias, dissolvit, et la-
has facit juncturas, sitim generat, spiritus
diminuit, virtutem dicit, digestionem ab-
scindit calorem genuinum (qui est organum
naturae) resolvit, cor omnis vitae basin
et fundamentum adventicis calore moles-
tat, humoresque mobilitando ad membra
nobilia, plane habetur sanitati contra-
rius. P. Quia oppositorum eadem est ra-
tio. philosopho scribente, fortassis calido,
frigidus opponitur aer? Th. Nec minoris
est nocumenti, quia refluxa derivat a
capite ad fauces, naris, pectus, et singula
membra, nervorum impotentiam, quam
æviopropa vocant excitans, cum asthmate
et præsentissima costarum aegritudine.

P. Felices igitur sunt et multum inco-
lumus, qui perpetuo aere fruuntur tempe-
rato, quos insulas fortunatas incolere di-
xeris, ubi tellus inarata sua profert spel-
tam, et triticum, et non moriuntur homi-
nes. Th. Recte mi Polyloge, si pernullum
accidens aer humanæ naturæ proficius,
detrimentosus in his locis efficiatur. P.

Per quod? aerum enim ex tetragono semper
arbitrabar sibi constare, ac non mutabilem.
Th. non Polyloge, sunt enim quasi infinita
quæ a salubri aerum bonum, deducunt.

Quantum lac-
dat aer cali-
dus nimium.

Frigidi aeris
nocumenta.

eter bonus
per accidens
malus.

tramite. P. Quam lubens ausculto. sed
narra quasso, ut dictorum habeam medu-
llam. Th. Attende. Et si insulas quas
urbanas dicunt, temperatum ambire a-
erem manifestum sit vivariis tamen et lacu-
bus praehumidum fieri compertum habe-
mus. Et eo magis si per Encuinam incola-
rum omnes eo effundantur sordes, et pro-
miscue omnium purgamentorum effi-
ciantur lerna, eridis haec Polyloge? P.

Qualum aerem
insulae urba-
nae.

Facile: nam perpetua in his locis febrium
macerantur tyrannide, et catarrhosi sunt
incolae. Et haec labe cives carunt, qui stan-
tes non habent aquas, sed rivulos qui per
vicos grati tabuntur murmure? Th. Non
siquidem aliud est quod eos male habet.

P. Quod nam? Tamen domus inhabi-
tant in altum parvis lapide erectas, trae-
teatas, columnas habentes quadrangulas,
teretas et indigne striatas, ac ingenio-
se depictas, quales Attalus habuit, quas
in angulis pinnatae turres, et alta
specula scite exornant, cypro et auro te-
tas. Th. Et quid prospectus census?

Urbi incon-
moda!

Si enim aperta fenestra prospiciat ae-
dium dominus, statim propugnaculum
suo erectum intuetur, si latrinas vi-
cini sui aut domesticas potius non etiam
(faeda certe rem) abhorreat. Hu proximi

templi ob sepulturam incommoda. P. Et
haec alterant aerem? Th. Maxime: nam
equorum oletum ad nimium calorem dis-
ponit, vaccarum ad humiditatem ni-
mam, porcorum et ovium ex tota pro-
prietate venenosum efficit, et sanis con-
trarium. Ex caemeteriis et latrinis factor
quantum laedat, vel caccis palam est. P.
Est ego ex Utopia nuper affirmatum audi-
vi eo tempore, quo epidemialis inerudescit
lues, nihil vel salubrius vel praesentius ad
ablegandum tabem, quam si quis ter in
die latrinas officiat aut vile stabulum.
Th. Iners fortassis aut fatuus haec dixit
Polyloge. P. Non: providum enim hunc di-
cunt, et circumspectum quidam. Th. Ha,
quemadmodum non omnes Thyrsigeri
Bacchi, sic non omnes oratores rustici. Cor-
vus quod suum est crocitat. Crederem illi
certe salubrius, si hoc tempore etiam oletis
pasceretur humano, quo ambram suam
vel beloar in ventriculo gestaret. Ego plenis
aromatica facio, quod corroborent, quam
illos factores qui oppositum agant. P. Ergo
sunt aequè infaciles ac non vulgares, tugu-
riola in agris possidentes. Th. Multo in-
feliciores, quod ad haec invidia etiam co-
litor, odium, rixae, commodum privatum.

Rustica
opinio de
aere tempore
pestis.

inconstantia, adulatio, simultates, clancula-
 ria obstrictatio vana gloria. Et nulla non Et
 rypnis in furorem exagitet, unde vicinus quam
 vis Marte non aperto, tamen clam vicinum
 laedit, frater patri obest. Et licet amicorum ap-
 tuam in urbe confidas te habere, tanta sub-
 ducta meros senties inimicos. Atidae domus
 quas habent, plane nihil simultatis eorum
 montibus adimunt. Pluris profecto pluri
 casulam haberem ruri vicinam, perflati-
 lem, ex uno latere orientem, ex altero op-
 tentionem respicientem, malariam arborum ex parte ac-
 sui herbarum non sentientem injuriam ris optima
 quam tales regum turres, et furiarum re-
 pagula. P. Tibi subscribo Theophraste, sed
 quae sunt haec arbores et herbae quas ma-
 lae dicis? Th. Sax, Sambucus, Ficus, He-
 liborus, Eruca, et Caules. P. Cur malae? Th. Quia aeris sic bonam alterant habi-
 tudinem ut gramen ex carum umbra fac-
 tum, pecori reddatur putubum inutilis
 P. Mira refert. Sed nidos in montibus
 quanti facis Theophraste? Th. Magni quod Arus in
 ab aeris fece distent. quemadmodum enim montibus com-
 in aqua et quovis humore fex ima pe-
 tit, ita in aere spissima quaeque cendunt
 propter quod omnis aer quo terris propior
 est, eo crassior: et quo editior, longinquior

a' ter rarum colluvie. hoc superiorior puriorque
unde arces quas nidos appellitas Polylogesa-
lubris arbitror, habent cuim aerem quem
Galenus primo de sanitatis regimine com-
mendat, subtilem, purum, et nulla vel stag-
norum vel paludum uaporatione infectum

Terra quae
libera!

si eorum terra sit libera. P. Quam autem
terram liberam arbitraris? Th. Quae sine
minera est. P. Si igitur vel sulphur vel
arsenicum adsit, aerem immutat? Th. Ad,
calidum et siccum. P. Si antimonium vel
marchasita, quid tum? Th. Ad frigidum
et siccum. P. Multa ergo sunt conside-

De vallium

randa in aeris electione. At de vallium aen
aere.
quid sentis? Th. Parum: nam montes, solis

liberum agerum prohibent, turbidum et
nebulosum efficiunt. P. Ergo domum quam
hactenus in deliciis habui in nostra valle,
repudiandam censeo? quod aestate nimium

calcat, hyeme plus aequo algeat: quodque
solem neque assurgentem respiciat, neque
occumbentem, seu undique cincta sit, et
nebulis refert. Th. non repudies eam sed
aerem frequens pro temporis ratione mu-
tabis, quod Syrio flagrans astro commode
poteris. si conelave foliis salicum rosarum,
violarum, nenuphare, pampinis, vitium
capreolis, myrtillis, cydoniis, piris, pomis,

Quomodo ae-
ris qualitas
alteranda!

araneis, granatis, camphora aceto, vel aqua
rosarum consperseris, quae omnia aerem su-
percalfactum refrigerant, spiritusque tene-
briosos succant et clarificant. P. Hyeme
vero quid suades? Th. Ut suffitum ex aro-
matibus facias. P. Quae sunt haec? Th.
Caryophylli cinamonum, ambra, thus,
mastix, sandaraca, olibanum, xyloaloes et
crocus. Vili pharmacopolas adire malis
qui trochiscos exhibent de Bensus de Gallia,
vel alypta muscata. Quamvis et herbulas quo-
que sparsisse proficuum duxerim, sicut ma-
jorana est lavendula, menta scyllum, flos
henicæ, Limon majus et minus et ros mari-
nus. P. Angusta res mihi domi est Theophras-
te, quae haec pretio comparare utat: non pos-
sum utiliora habere? Th. Potes, si enim flam-

Flumen ecu-
los laedit.

mam ex ligno juniperino feceris, quereino, vel
abietis, non flumen qui oculos laedit simi-
lem aeris ad calidum senties effectum. P.
Pulchra de aere dedisti in medium Theop-
hraste. Sed unius scyrpi nodum, superpon-
dii loco enodandum maseim, quippe an
qualitas aeris causa sit, quod plerumque ad
nos adventicii, potissimum ex Suevia, quum
primum appulerunt, aegrotare incipiunt, et
saepe etiam moriuntur, et converso, si nostrates
in Sueviam migraverint, quoque deficient.

Th. Proculdubio: si enim locus naturalis ut
philosophus inquit, sui est locati conservativus,
necesse quoque est alteratis elementis, locatum
alterari, et in sua naturali dispositione plerum-
que non conservari. Id etiamnum in plantae
cernimus semine, dum nutrimentum non tra-
hit, ut augmentum suscipiat, nisi terra naturae
suae conformi et regione connaturali. Jam ha-
bes quod petebas? P. Habio. Sed ne unam
saltem tetigisse videamur chordam, rogo non
naturalem rem secundam suis delinqueas colori-
bus, quam aequae certa methodo describendam
auguror, quum ciborum potuumque, maxime
inter delicatas et eos quos miserima fovet aula
tanta sit varietas et appetentia. Th. Recte
sentis. At intestina mea furiori canis instar
nunc labatim fremunt, verior famum prae-
sagientia prandio igitur nati. P. Vale.

Cur Queri
terra sua al-
terata aegro-
tent.

Argumentum tertii dialogi.

Bibi et potus secundae rei non naturalis in
genere et specie exuberans descriptio. Ebriorum
mores qui sint et quomodo statum abbre-
viamus periodum.

Polylo. Theophr.

Quid nunc intestina tua bone vir? Th. Minu-
tata hostia leniora sunt, et melius habent.
P. Licet Theophraste verbis eloqui, quae men-
te sunt reperta? Th. Licet. P. Et impune?
Th. Impune: romma enim te adducturum
scio, sed amicum. P. Eturum tangis. Nam
te malum cantorem dicere statui, et bonum
cupediarium, ob intestina tua, quae semper
animum in patinis habent, Et famem rue-
tant. Th. Tibi nescibo. Nam lupum melio-
rem dixeris, cantorem, quam Theophrastum,
sed lupum non aequae voracem, quum stoma-
chum habeam adamantinum, qui ferrum
decoquat aut chalybem. Et videtur tibi in-
consultum, sic nostrum tractasse negotium,
ut interim corporis nulla obrepit negligentia?
P. Imo ex tripode deliberatum: nam omnes
tuam hanc nitidam cuticulam, non absti-
nentia contractam opinantur. Th. Et abstinen-
tiam laudo, quod, sanitati non postrema
sit propagatrix. P. Sed ut recutiti carnem
nullam. Th. Hoc est ut abstinentia plane
abstineam. P. Age, nugis omissis ad rem
vedeamus. Quae igitur rex rerum non natu-
ralium, quas dixisti, secunda, sit, repete. Th.

Mare deliciae, cibus et potus. P. Cibus et potus? Secunda res
Est autem in horum administratione ars non natura-
quaedam observanda? Th. Si diis placet, quo tibi, cibus et
niam ars de iis est, circa quae contingit eva- potus.
re vel recte agere, si philosopho credimus. P. Ethic. 7.

Die igitur quem lapsum committo, si fame
ingrumente cibum subtraxero? Th. non levem
quia ventriculum malis replet humoribus,
eo a locis proximis attrahente sentinam, quod Jam tolera
statim intelligis crebram humiditatem ex- re stomachum
puendo, et appetitu prostrato, amplius non laedit. Tunc
eneriens. P. Frequenter igitur labor, quo- tertia I. cap. 7.
niam raro in appetitus instantia cibus vescor doct. 2.

Die autem appetitu hoc modo sopito, est nihili-
lomius quid de cibo degustandum? Th. Non
sed eius expectabis reditum. P. Si autem ni-
mium tardari velit? Th. De syrupo acetoso, Quid in ap-
aut granatorum vino parum lambito, quae petitus amis-
amissum revocant. P. Et hoc revocato sutura- sione faciendum
tim est ingurgitandum, nostratium hellico-
num more. Th. Minime: nam si ex era-
rioribus nutrimentis repletio fiat punctu-
rarum incidat dolor et atha, splenis et
hepatis obstructions, atque phrenitum, si-
ex subtilioribus, febris acutas et apostumata
multum maligna. P. Verum si dominae qu-
lae quid indulsero, quomodo noxae medebor?
Th. Voluitum. P. Sed aliquibus insolens

est votimus, et vomere nesciunt. Th. Hi dormiant donec crapula evanescat, aut temperato utantur exercitio, vel subducant ventrem lenientem medicamine. Pd. Dic Theophraste convenit monogrammis et obesis idem cibus? Th. Aequaquam: primi enim facile spirituum coangustantur diaphorisi, unde cibo multum nutrientem opus habent, pingues vero phlegmatis habentes redundantiam cum obtuso calore, cibo pauci nutrimenti. Pd. At quem cibationis scopum calorem fortem habentibus, membra dura, robusta, et labore multum exercitata, praescribis? Th. Si naturales virtutes feliciter illis consentiant, plenius et crassius fruuntur edulio, quam in opposito se habentes. Pd. Quia respondendote satis expeditum sentio, quaerere non gravabor Theophraste: dic igitur an hyeme quando frigus est intendendum, et aestate quum ardens caniculae flagrat astrum, consimilis ad sanitatem conservandam cibus conveniat? Th. Non: quia hyeme rectius cibus actu et virtute utimur calidis, multi nutrimenti et solidis: aestate vero frigidis, pauci nutrimenti. Tamen utroque tempore, complexionibus habemus valde considerandas. Melancholicus enim nutriente opus habet, humectante ac parum calefaciente: sed cholericus,

Qui cibus calorem fortem habentibus.

Cibando complexionibus consideranda

infrigidante et humectante: sanguineus frigido
pauci tamen nutrimenti: phlegmaticus calido,
ast subtilioribus omnibus sedulo curandum
est, ne causae digestionem corrumpentes in-
tercidant. Q. Quas causas opinaris? Ph. Len-

tam ciborum masticationem, lupinam vomici-
tatem, ferculorum et potuum diversa genera,
prolixam refectionis moram, et malum cibandi

ordinem. Q. Lædit masticatio quam lentam
dicis? Ph. Canem rabido pejus, quum nec ven-

tricularum, quem humani corporis patrem fami-
liarum vocant, nec cætera membra cibum soli-
dum comminuerent, sed dentibus sal-

tem hæc commissa sit provincia. Q. Nisi
ergo comminutum prima digestio cibum ex-

cipiat, secundam arbitraris imperfectionem?
Ph. Imo planè imperfectam, quum mastica-

tio bona digestionis primæ sit principium
et mala pessimarum aggritudinum occasio,
sicut cephalæa est oculorum caligo, dentium

cruciatibus cum putredine, et epilepsia. Q.
Sed diversa edulia cur damnas? Ph. Quod

in sanitatis foro nullum locum obtineat.
Q. Quare? Ph. Quia prolixum inter pri-
mum et ultimo appositum cadit interva-

llum, efficiens ut primum semidigestum,
ad ultimo distractum in cruditate rema-
neat et putrefactioni, quæ minera febrium

Quingue
causae diges-
tionum cor-
rumpes lenta
masticatio

Masticatio
bona digestio
nis primæ
principium.

Cur diuersicibi
noceant.

et, praeparat. D. At moram facere in mensa. Ducere mo-
juventutem revocare inquitur deperditam. Th. ram in men-
Juventutem? certi, non assignatam attractu- sa nocet.
ram periculum, sicut indices in crapulosi: qui-
bundam et aulicis deprehendimus, qui in om-
ni ciborum luxu, rarissime divinitus prae-
scriptam suorum annorum compleunt seriem.
P. Recte singula ordinavit prudens rerum
pater. Nam si in tam deperdito luxu diu-
tius viverent, istis qui holusculis et rapis
victitant, non aequus videretur. Saepius ta-
lius Phylloxeros, pascebatur et carnibus a pri-
mo mane in multum diem, sic promiscue quos gula
lascivire noto, ut justo eo nomines porcos am-
phibios dixeris: aut maris instar, pampa-
gos insaturabiles. Quamvis pessima eos
quoque sic exagitat Ergastis de mina ebri-
tas, ut plane aliud quam homines agere
videantur, quando suis incumbunt virtu-
tibus ingurgitando. Th. Eorum mores pro-
be novisti Polyloge, credo quod etiam illis
ex exhola latiana discipulus convixeris.
P. Non. Sed frequenter ex vicinis auditus
haec colligo. Cauponum enim vicinum habeo
ubi quosdam porcos effectos, oleum devoran-
tis, saepius noto, Alios canes, ter comesta deprava timo-
quanto comedentes, Alios leones, in rabiem res.
sic exagitados, ut totam furianum premere.

cohortum coniciam, nonnullos asinos intan-
tum videntes, ut nec indecentius omnium
Arcadiam potuisse credam. Absit quod gli-
res alios fieri indices videam, quando vino
sopiti omnium fortunam dormiendo negli-
gunt. Et Pamphilos quosdam, qui dum a-
matoria narrare studeant, nectus edunt et
ventris bombos factidum sic excreatas au-
helitum, ut plane Flugiæ stabulum olere
dicas. Ph. Misera igitur regum aula ubi
tot capaces amphoræ, et tanta versatur te-
mulentiae proles. Pd. Misera. Sed in aliud
hic divertendum videtur, quippe, quod istos
unguentarios Vappas, paulo ante dixisti, non
suam annorum complere seriem, quum ego ex
divinis literis, si prophanis, sacra miscere
licet, cuique suæ vitæ terminum præscrip-
tum sciam. Ph. Verum est, sed hunc lucer-
nae ardentis instar variis occasionibus ex-
tinguere atque abbreviare possumus, sicut ex
prophetico colligimus, quod habet: Vide ne
morianis in tempore non tuo, ac si dicent pro-
pheta, cura ne statutam a Deo periodum
incurranter deseras, et in glurie, quod in lon-
gum ordinatum est decortis: quemadmodum
enim lampadem, quum otium non redundat,
lucere videmus, quia suo recreatur pabulo.
Verba Saleni sunt. Et si modum excesserit

Terminus vi-
tae gula ab-
breviatur
Ecclesi 7. Com-
paratio Sal.
de lampade,

atque plus aequo inundaverit, extinguere, quia
sibi contrarium sentit, quoque deprehendimus.

Sic calorem naturalem, qui in nobis existit
nativo fluore recte administrato virescere atque
florere intelligimus. Humiditate autem ex-
traanea superveniente et nimium aucta, sus-
focari vel extinguere. Hoc Polyloge nimia
tum cibi tum potus evenit repletione, Plinius
id succincte ostendit, quando (inquit) volup-
tate incipiente desit vita. P. Ihera loge-
ris Theophraste, sed in viam redeamus, quia
praecedenter malum cibandi ordinem, quo-
que causam dixisti bonam digestionem
corruptentem. Nunc ordinem eam ipsam
conservantem adscribere velis rogo: parum
enim quis rectus cibandi sit ordo hactenus
consideravi. Th. Tusculum: hunc enim bonum Bonus cibandi
indicamus, si liquidos et facilis digestionis di' ordo.
cibos, solidos et tardae digestionis praemi-
ttimus, ne scilicet dura liquidis excundi
meatus oppilant et corruptio fiat. P. Idco
semper praemittenda sunt subtilia? Th. Non
quoniam si quis de crassioribus in coena
parce sumat, et subtilioribus ingluviat ves-
catum, dura praemittantur quae in avara quan-
titate aequo cito digeri possunt, sicut liquida
vel subtilia in magna quantitate. P. Complet
autem hic canon omnem ordinem Theophraste?

Plin. in
prolog. 14.
lib.

Ph. Non: quia et id curandum, ne primum
quod digestas eductum, leve sit et lubricum
et ante digestionem sui, alios quoque cibos
educat inconectos: neve in mensae principio
fructus sumantur styptici, quemadmodum
sunt cydonia mala, pira, amygdala casta-
neae quae corrigando vias oppilectt, et a
stomacho descensum prohibeant. Licet in
ventrum habentibus fluidum, diuersum in-
telligatur, quibus styptica primo conveniunt
et ultimo lubrica, sicut pruna sunt, cerasa
et mala persica. P. Et sic in sanitatis arca
fructibus uti permittis? Ph. Permitto hac
lege observata, ut in parca sumantur quan-
titate, ne sanguinem generent nimis fluidum
et putrefactioni paratum maxime tamen
illis qui ventriculos nimium aestuantes ha-
bent, vel propter genuinam complexionem,
vel propter laboris improbi, seu balnei calentis
dilatamentum, auct etiam alicuius morbi
adustiori vehementiam. P. Si quis autem
Batavam tuis legibus praebat aurem, et
appetitui valde indulgens, futuratim comedat
non est huic excessui opponendum pharma-
con? Ph. Est: pusciculum enim, quod sub due-
tiram vocant, aut vinum dulce, seu melli-
cratum, huic noxae medebitur. P. Ordinem
profecto suis delicias coloribus, sed famelicis

Cesara et pru-
na quibus in
principio men-
sae conveniant
fructuum
usque qualis

panum isthac considero: quicquid enim ad
manus fuerit, si vel enidae fabae sunt, mihi
saccarum videtur: operosas condituras, et va-
rias cupidias ad Iocratidis dictum, non tanti *Fames optimi*
facilis, qui famem optimum condimentum in condimen-
dicebat. *Ph.* Hoc autem modo sanitati pa- *tam.*
rum propiciis. nam crassioris substantiae
cibus, qui ob resistantiam non statim disper-
gitur famulico, actuante stomacho convenit
et non subtilis qui confestim ad omnes ven-
triculi se dividit panetes repletionem quan-
dam efficit non veram. *Ph.* Id superat *Philo-*
phraste, nam quaerere non desistam si res-
ponso te facile vivo. Qui fiat quod plures di-
cant se non meridiari ut appetentiores in vac-
ua sint quam ego sentiendo, prandendo, me-
ridiando, coenando, comessando et ubertim
pergraeccando appetentior sum. *Ph.* Id consue-
tudine habes et usu, qui a crepundii, studiu-
ri crapulae: sed annorum series aliud da-
bit, nisi proverbio quid decedat. *Alia vita*
Alia vita
aliam diactam postulat. *Ph.* Quomodo? me vo- *aliam diae-*
racum si permansurum arbitrabar. *Ph.* crequa tam portu-
quam, quia sex effectus in partes com-
mutabis plures, quae nunc unico prandio.
Arculii, instar, devoras. *Ph.* Rogo, causam os-
tende. *Ph.* Nam si non omni hora quicquam
dederis mihi, calor visus declinat: si nimium

suffocatur: id quod in dictinio extinctioni para-
to quoque: notamus, nisi enim de oleo medicum
addas extinguitur: si nimium citius actum est.

PD. Habio adhuc Gordoneum (ut ajunt) nodum
quem dissolvendum arbitror. Dic ergo utrum
in caena vel prandio citus conveniat ube-
rior? saepe enim gravissimos medicae pro-
fessionis de hac re dissidentes audiivi. Th.

An in coena
vel prandio
citus conve-
niat uberior.

In coena (inquam) uberior, potissimum si
noctium ingruat longitudo, et somnus re-
cte sibi constet. PD. Rationem fortassis ha-
bes? Th. Evidentem: siquidem bona digestio,
non solum stomachi, sed etiam hepatis et
omnium aliorum membrorum, in somno
quando virtutes et animales et naturales for-
tificantur exactius quam vigiliarum hora
perficitur. Tamen rheumatis laborantes co-
pia, seu parum dormientes, selectos velim conveniat.
quibus coena multum frugalis esse debet,
et a somno multum distans, ne distrahi
per cibum natura possit ab humoris re-
dundantis digestionem. PD. Tacitus es homo
Theophraste, qui sic ad vivum judicando
resecas omnia. Cum autem inter omnes ci-
bos panem ubi utriusque gentium tenere primas
sciam, haud a via deflectes, si quis optime
sit, dixeris. nam plures esse Differentias com-
pertum est. Th. Scyrrum dissoluit Isaac in

Coena qui-
bus frugali-
bus

Quisopti mus
paris.

particularibus Polyloge, qui ex tritici me-
dulla quam simillam vocant, in sanita-
tis foro scribit optimum, quod sanguinem
generet bonum, et ubertim nutriat, quam
vis astrictam habentibus alvum, haud
convenire contendat, nisi parum fuscis
intermixtum sit farri, qui temperate coc-
tus, ne exteriora nimis habeat exusta, ni-
grae bilis generativa, ne interiora ni-
mis mollia et stomachum gravantia. *Exteriora pa-
tis utulata
melancholia
generant.*
Pd. Aimirum Isaac medullam ex quovis *Quod optimum
tritium*
tritici inquit. *Th.* Non, sed ex hoc qd ne
quod vetustate neque; novitate corruptum
sit, quod maturum et aere claro conserva-
tum, cujus granum (nam panis naturam
grani ex quo fit, imitatur) a pulvere sit
mundum, corpulentum, ponderosum, et su-
brileum. *Pd.* At salis si modicam acce-
dat, quanti facis panem? *Th.* Magni *Calculi medi-
ta panis cum
se. anis.*
potissimum si recte fermentatus, etiam
oppilationes hepatis et lienis, accidere ve-
tat atque renum et vesicae prohibet fieri
sabulum magisque si ante alios cibos cum
modico seminis anisi sumatur, sic enim
superfluos urinando proseribit humores.
Tamen panem calorem aestuantem, meniae *Fragor pa-
nis calidi
confortat.*
non apponendum suaserim, nisi quis fa-
gore delectaretur, qui synepisanti vires re-
ponit amissas. *Pd.* De opyro ex nigine quid

dicis? Th. Eae mali nutrimenti, et baiulis pro-
ficium, sicut de hordaceo quoque scribat
auctor pane, quem ventositatum generatuum
et constipativum Lac probat. Tamen qua-
lescumque panis sint omnes differentiae, ma-
iorem copiam admittunt doctores hyeme quam
aestate, asseretas quoque; molestiorum esse
corpori repletionem ex cibo superfluo, hoc est
pane quam vino juxta illud quod vulgo
dicitur, Omnis repletio mala panis pessima.

PD. Caro succedit pani, selectiorem igitur os-
tendas rogo Theophraste. Th. Porcinam, quod
calidi et humidi justam obtineat tem-
peraturam, alii pferunt caribus Salenis
et Averrois si porcus annum non exerce-
rit, et caro diebus aliquot sale fuit con-
persa, ut viscositatem amittat. Est male
habentibus vix crediderim offerendam, ob
tardam, quam facit in stomacho conco-
ctionem. Porcellinam non aequè laudant
quod plurimae sit humiditatis et phleg-
ma generet, Galeno dicente. Butulam pi-
gidam et siccam arbitrantur, potissimum
vetulam, digestionem rebellum, alui constricti-
vam, et ne atrabalariam, ut si frequenter
ex ea viscatur, qui melancholiae symbo-
lum habet melancholicus efficiatur, aut
symptomati huic humori proportionato

Panis repletio
pessima.

Linae caro
opt. Gal. lib.
3. de alim.
col. 3.

subiiciatur, sicut lepra est elephantiasis,
cancer, serpigo, faeda scabies, et impetigo,
propter quod (sicut Graeci et Latini testan-
tur auctores) a' bubu la carne abstinerunt
vitens, non aliter quam recutiti a' porcina
Sed Atheniensis hanc primo in usum
dederunt, prius arationi tantum non ma-
cello, bovem dicbant habilem. Cuius usque
ad hoc respectum habebant ut legem statu-
erint, quisquis bovem occidisset, pro mul-
ta haberet exilium. Taurinam et vacci-
nam si annosorum sit animalium prae-
cedenti similem opinantur, et ex sanita-
tis albo expungunt, et magis si fumo tor-
ta, quod utranque difficilem digerendum
credant, mali chymi, et nigri succi scatorigi-
num. Vitulinam et haedinam omnes ubi-
que commendant pollice; quoniam digestio-
ni facile obediunt, bonum sanguinem ad-
ministrando. Ex haedis tamen subtrusi et
caesii facile ceteris sunt meliores. Tritis
castrati anniculi carnem, et omnium cas-
tratorum in sua specie temperatam in-
dicant. Licet actiones et passionis eorum res.
sint magis faeminarum carni vicinantis
quia membra quae caloris naturalis sunt
fundamentum, amiserunt, Isaac dicente.
Circa quae tamen notandum haec de cas-

Quae incom-
moda ex car-
ne bubulae

Bos olim
macello in-
habilis.

Ex haedis
subtrusi et
caesii melio-

batis quadrupedum esse dicta: nam volati-
lia istis selectiorem habent carnem. P. Ca-
prinam autem et hircinam quales indicant
medici? Th. Tricenna princeps Cordubensis,
utranque cacochymam fatetur, et quarta-
nam inducere. Sed Lac, iccii carnem, vul-
pis, ursi, et canis, pessimas esse comprobat,
quod stomachum offendat, ventrem co-
hibeant et totum, crebasque inducant
vigilias, sintque ex toto corporis humani
fabricae dissimiles. Galen. in libro de substi-
tante diacta, leporum carnem praefatis
adiicit, quod aequè praefaciendi habeat
facultatem. P. Et nihil de carnibus addes
ferinis? Th. Constantinus in re medica
vir non ini subellii omnes illauidabilis
et melancholici sanguinis generativas asse-
rit, nisi partem vicinas. Sed illud quoque
non praeteriundum videtur, cervinam car-
nem magis aestate culpabilem quam hye-
me: tunc enim venenosam censent prop-
ter serpentum et viperarum esum scri-
bunt enim naturales et maxime Plinius,
ceruos cum serpentibus habere innatum
dividuum nariumque spiritu serpentes
ex cavernulis, etiam vinitentes, ex trahere
et devorare. Hinc item valde sitire, sed na-
tura docente, sitim suppressere ut astant

Universalium

14.

Quanti caro

ferina fa-

cienda. Caro

cervina as-

tate veneno-

sa lib. 3 cap.

32.

ut vinum facilius decoquant. Attamen
propter huiusmodi eum attrahere carnem
quae cocta iecur obstruat, et linum, quae
que; si iugiter mansa tremoris adducat.

Pr. De carnibus pulchre philosopharis Theo- De cernis
phraste. Adde animalium partibus quae animalium
dam in medium profer, ne quid omissum
videatur. Th. Auscultata, a cerebro faciam
exordium. Cerebrum ergo cacostomachum
est, sicut ossium quoque medulla et adde
appetitum corrumpens, et velociter in pu-
tridinum transiens, maxime si in fine
commenducatum fuerit refectiois, propter
quod Ialenus volentes inquit vomere in ci-
bi manducant, sine Cerebrum cum oleo.

Et tamen obsit, cerebrum condiri, debet eo
modo quo animalium oculos consuevimus; qui-
liet caeteris membris facilius digerantur,
tamen ob pinguedinem et viscositatem, in- De animalium
digestionis quicquam contrahunt, et nocent oculis.

unde cum aceto, sale, apio, pipere, calamen-
to caryophyllis, semine carui, aut gingibere
condiantur. raris, aures, et guttur, propter De naribus
cartilagineae digestionis sunt rebelles, pauci et auribus et
melli nutrimenti. Sed cor, si digeri potest, gutture.

multum nutrit et bonum creat sanguinem De corde.
potissimum tamen cervi cor, quod occulta De pulmone
propriate intoxicatis quoque prodest. De hepate.

Pulmo accidentali complexionē frigidus, se-
cundum Galenum, facilis est digestionis, di-
versum tamen Præses ponit tertio ad Allman-
orum. Reparcrasium et turbidum in venis
efficit cruorum, de quadrupedibus tamen me-
lius est haschinum, porcinum et vitulinum:
de volatilibus gallinae et anatis præcipue ob-
esarum, Stomachus, intestina, venter, cutis, ne De stomacho
nisi, splen et uteris, agricolis et vinitoribus et intestinis.
qui ex labore aestuantes stomachos habent
et quacoris digerentes relinquuntur. Lingua De lingua.
bonitas aegris et recte valentibus usque de-
qua ferenda. Caudam Præses venenosam De cauda.
dicit, et penitus ex sanitatis albo ex scribendam.

P. Ego profecto isthac singula parvi duco, si
gallinas aut capones habeam: sum enim fri-
gi homo, qui gallinam parvo precio luben-
tius, quam bovem magno comparare, stu-
diat. Th. Imo multum delicati oris, cui plus
gallinaria sapit caro, quam bubula, colle-
gio ni mirum subscribis Epicureorum, qui
(cum virtutis sit) caponem carni suillae vo-
luerunt præponendum et gallinam, præci-
pue juveniculam, ova parientem: magna
docentes veneratione, ac si non omnibus notum
sit pulpamentum caponis juvenuli et ga-
llinae in quatuor qualitatibus esse tempe-
ratum. Succus boni et facilis digestionis, ex

Itali colligunt haec dogmata. Attendant autem nihilominus si possunt avertere alios delicatulos, ne gallinis et coturnicibus viscerentur. Rasum adduceant, carnem gallinarum frequenter comestam, vermes generare scribentem, et coturnicum spasmodum et tetanum, propter helleborum quo cibantur. P.D. Sed de gallis et columbis qualiter junicias? Th. Galli annosi carnem, sanis et aegris parum proficuum, quod humiditate sit privata et nitrositatem in se habeat, putredini valde paratam, sicut Rases docet quarto Aphorismorum. Brodium autem sui pisculum ab ea decoctum, pluris facio, nam album adstrictiorem leniter admodum solvit et prodest. Columbarum vero carnem praefatae haud dissimilem duco, non tam propter calorem quem habet intus cum ariditate, quae eam duram decoquendum reddit, quam propter occultam suam proprietatem ad chronicas aegritudines capitis disponentem et febres. Licet gravius quid Rases scribat, dum lassifam quandam, quod terunica die ex columbis degustasset animam dedisse recitat. Triadest tamen auctores, ne obsint, cum lactuca decoquendas. Sed columbarum pulli decollati effixoga cruore non solum arti coquinariae

Carnis gallinae

vermes

generat cotu-

nium spas-

modum.

Cassifa ex

columbis

perit.

utiles sunt, quia boni succi et digestioni ni-
hil rebelles, verum etiam quasi antidoton
renitibus affectis mirifice subveniunt, eodem
scribente Rasi. P.D. Anserum bonum censet?

Th. Non, sed durae carnis. P.D. Quae duras Iudaei cur
nimirum quoque Iudaeos facit, qui pluri- durae cervi-
mum hac carne vivunt, et durae cervicis cis.

sunt. Th. Scopum attigisti, sed eandem
navim insident cum anseris carne, anatis
caro, grui, pavonis, cygni et ciconiae: sunt
enim omnes musculorum partium et con-
coctu difficiles. Tamen Galii lib 5 Phoricae Halidi 5.
scite admodum docet ut tribus diebus post cap. 23.

quam interfectae, sunt, a collo suspendan-
tur, gram lapide pedibus alligato, ut ca-
ro teneascat, digestionique paratior red-
datur. Phasianus et gallus quem auri-
tum vocant, bonitatem perditis accedunt,
quod optimi succi sint, ad digerendum
faciles, statim in sanguinem convertibi-
les omnique aetati ac complexioni habi-
les, exceptis sacrificulis aut sacerdotibus
coequos census habentibus: loculos enim
horum ad torridum perducunt maras-
mum. P.D. Sed avium in dumetis degen-

Caro avium
tium carnem quoque laudabilem nar- qualis.
rant? Th. Narrant, sicut muretarum, tur-
dorum, corydalorum, et bonosarum, sed

passerum et sturnorum valde digerendam
ajunt duram et stomacho multum in-
gratam atque sanguinem incinerantem.

P. Incineret, vel non incineret, ov ppovris
ἰκθυοφάγος, sive carnes ne gry quidem facerem
si pisces adsint, quibus tam avidè viscor,
ut rectè me dixeris ictyophagum, quamvis
præhumidos sciam, et phlegma genera-
tas. Th. Et sic piscium non habes delec-
tum? Non. sed omnibus aqua viscor ap-
petentia. Th. Et binoris autem noxae qui xae.

Pisces qui
minoris no-

velocissimi motus sunt, erudito: non vicio-
si odoris, carnis non tenacis vel duræ
non ex lacubus seu aquis sordidis, aut
herbosis, sed quis quamosi ex aquis
facile agitabilibus, Septentrionem res-
picientibus, profundis, salebrosis, clavis
et veloci strucentibus cursu. P. Conditio-
nibus istis parum consideratis angui-

llas amant nostrates. Th. Omnium per- Anguilla
simos, quod eorum in aquis similis est omnium
generatio serpentum generationi in terris, pessimi.
unde rarissime veneno carent. Cujus ta-
men vis mutilatur nonnihil, si caput,
cauda et spinæ interioris medulla præ-
cendantur. Cur non potius amant lucios
et triglas haud tam paenitendi nutri-
menti pisces? P. Quia delicatis non æqua

ad palatum faciunt, parum sanitatem, sed
dominam gulam curantes. Unde sapientius etiam
aspratili neglecta, mugiles oculatas, fundulos
et quos moruas nominant, saturatim devo-
rant. *Th.* Sed aromatibus junctis. *P.* Quid?
sunt pisces aromata jingenda? *Th.* Sunt
quae eos humiditate praevent superflua. *P.*
At quae sunt ea? *Th.* Cinamonum, crocus
caryophylli, radix gingiberis, galanga, et si quis
velit lignum aloes. *P.* Salmonis sic conditos
modici saporis crediderim. *Th.* Hos petroseli no-
coguentes censent, ne illorum quam habent
noxa, digestionis resistat: sunt enim sicut
caryones, durissimae carnis et mali nutrimen-
ti, praecipue saliti. *P.* Cancros quidam a-
mant pisces neglectis. *Th.* Verum est, sed
Itali scribente, citius sunt digerendum im-
probus, praesertim quos nos saxatiles vo-
camus: philosophus omnivoros nominat,
quod imum lapillos, et algam devorent, et
etiam sterces, si pretio sit. Tamen Praxi
cancros et ipsorum jura phthisicis confem-
tatur et quibus Veneris distitit pruritus.
P. Eui cancrorum vehementer delector, sed
ova magis amo ex piscibus, etiamsi male
audiant a medicis. *Th.* Et merito, passim
enim succi esse stomachumque, gravare con-
pertum est. Tamen si ovis gaudes, elige galli-

Pisces aroma-
tisandi.

Caneri omni-
vori.

Canti. 22. cap
394.

Ova piscium
mala.

nam, recens nata, elixa, parvula, et quae Ova quae op-
Gracis πορτρα, hoc est, sortilia dicuntur tima.

Alonga seu fastigio cacuminata, quod sint Lib. 9. ca. 5.
(Tumella testis) masculini sexus proli- lib. 6. de ani.
ca: contra Aristotolum, qui obtusa in or historia.

hiculum rotundata, ejusmodi esse fatetur.

Ithae enim sunt euchyma, et ganeatis
eduliis connumeranda. etiam semen au-
gent genitale prolificum, non flatuosum
sicut ova venti, magis tamen si assa fue- ova assa quae
rint cinere, mollia, quamvis tardioris sunt lia.

concoctionis in stomacho, propter humi- Ova sartagi-
ditatum ex cinere resolutam. PD. Et quan- ne cocta.

ti τὸ γυνισαί facis? id est sartagine cocta?

Ph. Quanti sunt, hoc est pessimi nutri-
menti, sive caecochyla. Nam bilem generant
rubeam, quae malarum aegritudinum sit
occasio, medicis attestantibus. PD. Sunt ti-
bi vates medici, ex Sybillinis foliis oracula
dicentes? Ego profecto rarissime illorum a-
sertis fidem habeo, quum in dies vacillan-
tes eos notem. En acidebam nuper satis
erudito, sed parum sibi constanti, is cum
lacte viceret, Abtine dicebat mi Phlego,
ne capitis dolorum sordeas, et dentes nunc
bene sanos, putredini parcs, dumque appe-
tentiam tuam satiare laboras, stomacho
desis, et rugitus intestinorum inducas:

mox remoto à me urculo, ipse quantus erat
in lac incidit, non aliter quam Philoxenus
ille, qui in pulpamentum, nasi sordis emun-
gere consueverat, ut aliis avversantibus cibum
ipse solus haberet. Quaerenti cur et ipse non
abstineret retulit, ventriculum à cholericis
et pituitosis humoribus, expurgatum se
habere et tem peratum, me vero oppositum
sentire: unde statim incidit, dolosum esse, et
sibi vivum. Th. Et sinistra: nam visa sal-
tem extrin secus corporis tui habitudine
statim interiora judicare potuit. Lynceus i-
cui sunt oculis medici rationales maxime
qui visu penetrant corpus, etiam chlamyde
tectum. Sed quod lac diiubat esse præstan-
tius? P. Cui quatuor bonae succinerunt
conditiones, hoc est quod colore albissimum
odore gratum liquore temperatum, atque sa-
pore dulcorum sic accedens, ut triplicem dicere
ex eo substantiam facile queamus: in qua-
litate tamen multum diversam, sicut pri-
ma est, quam crassam dicimus casei ma-
teriam, complexionem frigidam. Secunda
pinguis ex qua butyrum colligimus,
quae calida. Tertia aquea qualitate al-
gens, hanc serum vel aquam casei nomi-
nant, ictero ex oppilatione atque ex vîro
laborantibus fumoso, præsens remedium.

Lac in bono
stomacho non
nocet.

Lactis qua-
tuor bonae
conditiones.

Th. Non habebat lactis aliquas differentias? Ad quae re-
P. Habebat, sed lac caprinum humanae rum capri-
naturalae satis dicebat proficuum, praesertim num.

fluxui paratis, quod stypticum sit aut
virtutis astringentiae, ob cibum quo capra
pascitur, ex dumetis enim vivit et arbo-
rum foliis. Vaccinum altero ponebat ordine
(nam asinino quod pluris faciunt, aut
muliebri non utimur.) hoc enim Avemio
testimonio fretus ad restaurandum quod
dissolutum est, ex membris radicalibus
valde potius allegabat. Tinctarii tamen loco
superaddis. Post cum lactis non confestim
degustandum quicquam de vino: quod vi-
num, lac in grummos coagulari faciat,
meatus, obstruendo, strangulationem quoque
inducens. Th. Non dicebat De Zoar, si ali-

quis negligens vinum super infudisset. Vinum non
bibendum su-
per lac.

P. Et maxime, quoniam nepitae folia De Zoar si la-
sicca, et in pollinem redacta, in tali peri- in grummos.
culo constitutis deglutienda monuit, aut

nepitae succum. Th. Prudens monuit, sed
tu proprii commodi studiosum, credidisti
quando a lactis te se duxit usu? P. Sum
equidem primo, sed prudenti solertia de-
nuo abiecit suspicionem: adduxit enim
Hippocratem ut facilius crederem bono
cailo consultiisse, dum inquit, separatorum.

sermonum quinto libro, Caput habenti debile,
 venas hepatis strictas, Stomachum rarum
 et immundum, intestina coelicae passioni
 disposita, frigidos morbos et febres timenti-
 lae praesentissimum malum est. An vera
 sint, Apollo iudicet. Th. Vera sunt, non du-
 bites Polyloge: sed nocam quam sub se lae
 habet, saccharo mutilant reges, aut melle,
 quod hinc facile suam corruptionem im-
 pediri volunt. P. Est, quia casum lactis
 novimus filium, rogo suo periculo nobis
 delineas casum, ut sciamus quanti in sa-
 nitatis aera sit habendus: diversi enim di-
 versimode hac de re loquuntur et nodum
 faciunt. Th. Merito: diversae namque casi Careus lactis
 sunt etiam differentiae, sicut princeps os- filius.
 tendit secundo canone: Est enim salitus
 quidam et vetulus, quem Trac fugiendum Tric. can.
 docet, quod durissimae sit digestionis, ma- 2. ca. 122.
 li sanguinis generativus, Tuba bilis sca-
 turigo faciens sabulum in renibus et vesi-
 cae calculum. Est et recens multum salitus
 stomacho gravis, quem pari modo ducunt
 illaudabilem, propter humores quos stoma-
 cho et intestinis facit contrarios. Fortius
 quoque recens est, sed utcumque salitus,
 hunc gratum adiunt stomacho, et parvi no-
 cumenti. Quartus practica est lacti vicinus

absque sale, hunc caeteris praefereunt cœu a-
lii sub ductiorum, qui bonum nutrimentum
præbeat et stomachum, ut felicius digerat
sigillet: cuius usum non dissuadet Præses
si moderatus sit, vel rite comestus. P. Ego
caseum, pro sanitate conservanda admittis? Tertio ad
Th. Differenter, quibusdam enim uberiorum Almans.
sicut macilentis, quibusdam tenuiorum
concedo usum, sicut obæsis. Sed tu quid
de re loquatur caseus, attunde.

Caseus de se

Loquitur.

Ignari medici medicunt esse nocivum.
Et tamen ignorant cur nocumenta fe-
ram, Expertis non esse ratum, quia com-
moditate. Languenti stomacho caseus ad-
dit opem. Caseus ante cibum confert, si
defluat alvus, Si constipetur, terminat, ille
dapis, Ad fundum stomachi dum sump-
ta cibaria trudit. Vim digestivam non
minus ille juvat. Si stomachus languet,
vel si minus appetit ille. Fit gratus sto-
macho, conciliatque cibum. P. Qui tibi-
cœu caseus est malignos fortassis sibi vicinos

8
habet: si boni succinerent auctores Theophras-
te, facilius illi crederem. Th. Succinunt, et
medicorum ferè principis: etenim Corduben-
si Avicenna Saleni interpretis, præfatis
quæ carus de se dixit, nec latum (quod
ajunt) unguem declinat. Id quod etiam
Aegineta Saleni abbreviator attentat. Sunt
tamen omnes in hoc, ne saturationem ex
eo viscamur. P. At Hippocratis, quem Pli-
nius medendi præcepta clarissime tractas-
se scribit, nullam facis mentionem, qui
diversum dicit. Th. Si quæ scripserit tenes,
rogo depromas. Nam Hippocratem rei me-
dicæ antesignanum arbitror. P. Fenuo,
ex quarto certe libro de Victus ratione
morborum acutorum: ubi casuum flatuum
inducere, angustiam facere, cibos accendere
crediditatem parere, et concoctioni resistere
perdocet, maxime tamen apud eos, qui
se potu repleverunt. Th. Recte dicis Poly-
loge, eo loci me quoque legisse occurrit.
Et quæ ibidem de leguminibus scribat,
subeunt memoriam: illis enim, nisi cum
aliis utendum, disiacet: quod sive cruda
vel cocta, fricta vel macerata sint seu ex-
ridia, statum faciant et ventrem disten-
tent, cum aliquali capitis gravamine. P.

8
Sed de casu quae nunc sentis in tanta ma-
ximorum autorum dissonantia? Th. Non
dissonant. Idem enim Hippocrates in libro
de Prisca medicina, nothum soluit, quando
naturarum differentias, in casei usu contum-
plandas monet, dum eodem quoque loco
scopum sanitatum exoptantibus assignat
ne caso se repleant, vel saturatim ex eo
comedant. Quemadmodum in fructuum
quoque usu omnes ferè consentiunt, pomis
enim repleri nervorum doloris adducere a-
ffermand, piris intestinorum cruciatus, nu-
cibus quas Italicas vocant, capitis et pul-
monis gravedines, linguae paralysem et
stomachi subversionem, cyclonicæ juncti-
onarum pessima symptomata: Quorum om-
nium moderatus usus pro sanitatis aua-
saepe comprobatur. Quid Cerasa singularum
regionum communis fructus, salubriter
vivere cupientibus prosunt? Th. Non:
dulcia enim quae sylvestria dicuntur,
quamvis ob dulcorem multum sint nutri-
tiva, tamen nimia sua humiditate sto-
machum laxum efficiunt et visum
mutilant. Aëria vero vel acetosa, do-
mestica nominata, licet incisiva et oppi-
lationem sint aperitiva: tamen quia
ventrum cohibent, parum commendantur

Legumino-
statuosa?

Fructus an
sanis conve-
niant.

Cerasa dul-
cia et acetosa.

et potivimum si post eorum usum liberior
praeputentis vini sequatur repletio. P.

Quamobrem? vinum enim forte, nocumen-
to quod ex cerasorum venit usu. be par Vinum non
credidissim. Th. Nequaquam, sunt enim cibis bibendum pot

putrefactioni paratus, unde parum suboritur crasa.
tur humoris, quos ob facilem penetrationem
tale vinum indigesta, ad membra derivat,
et sanguinem fibrilum generat. Pot. De ma-

lis autem quid sentis, quae granata nomi-
nant? Th. Differenter enim trium specie-
rum habentur. Sed quae dulcica sunt, fi-
gida et humida naturalis dicunt, parum

tribario tute laudabilia: etiam naxoxui
av genuant. Acetosa frigida et sicca prae-
servationis gratia a putredine, magis in
usu quam cibrationis via, probantur. Th.

La medii saporis, mediam complexionem
obtinentia, tamen diuretica sunt, quomodo
modum arantia quoque, si ponderosa et
minus acetosa, quorum caro vel medulla
stomacho confert multum calido choleri-
co, nprimit enim cholerae rancorem, sed
frigido damno ut, cui frigus magis exas-
perat. Cortex autem saccharo conditus, di-

versum operatur: nam ventriculo prodest qui sine ju-
algido. Polygl. Ventriculi crasim parum con-
siderant nostraticum belluonem, si modo pa-
tus visum-
Taxatur
qui sine ju-
dicio fructi-

latum reficiat cibis salubris habetur. Bo-
letis, truberibus, rapis etiam crudis, brassica
cucurbitis, bulbis, citrullis, melopeponibus,
allio, cucumribus cervi, bolos hujus senti-
nae aliis fructibus licet determos nove-
rint, adeo vescuntur avidè ut nec asinum
cardui delictari credas avidius. Th. Est
cervi bolum quum grebling. Germani vo-
cant, quod instar porcelli sibi cavernu-
lam fodere consueverit, saluberrimum en-
diditum cibum maxime quum rigibus
adeo sit in deliciis, ut edicto quidam re-
tuerint ne quis temere effodiat, aut mul-
ta talenta persolvat. R. Si ea salubria
tantum credis quae magnatibus placent,
toto caelo erras: dum enim ventri student
et gulae delictum ciborum adeo negligunt
ut facile pessima pro optimis devorent
modo exotica sint, et a vulgi cognitione
aliina. Id quod etiam nam in strobili
seu articoccae popinario apparatu verum
esse deprehendes. Hunc enim (quia cibis
exoticus) ac si magnam et sacram rem
habeant pipere ac butyro suffocatum,
post multa fercula mensae denuo adii-
ciunt: etiamsi strobilum praematurum
atrobilarium noverint, et succulentum re-
beae bilis generativum: jactitantes proli-

tur. Bo-
lus cervi
quare gre-
bling.

Strobilus vel
articoccae.

fium esse et stimulare Venerim, sicut
cerui bolus quoque faciat: neglecta conside-
ratione utrumque statuosum haberi cibum
cui nullus a cerebro succinat humor pro em-
brionis formatione vera. Invenias certe, qui
charius tubera seu fungos, terrae tyram, quam
aut vitulum aut bovem emment. Th. Art

Catonem dixisse Plutarchus scribit, eam rem
publicam difficulter salvam futuram, ubi
pisciculus plusquam bos vendatur. PD.

Egregius extitit vates Cato, Sed luxus ubique
sic invaluit, ut ne quid super sit curasse, nunc
politicum habeatur aut civile, palati causa

omnes agminatim totum percurrimus aequor
omnem terrae lustramus ambitum, totiusque
vitae operam deducamus, ut vinum preciosum
preciosusque cibus, fauces, brevissimum iter
pertranscat. Jam non est heroicum, si in u-

nico prandio mensem cohonestant capo, gallus
auritus, capriolus, lepore, dorcas, perdix, tur-
do, cristata, turtur, aut phasianus, nisi pis-

cium septuaginta quatuor species et crustis
intectorum triginta (nam plures esse Plinius
negat) et epulis succrescat. Faciam salamen-

ta et pembata popinario luxu intantum
condita, ut nec Cleopatra luxuriosissima mu-
lier, quae centies sestertium coenata est, sal-
tem unione hausto preciorius vel unquam

Celebre Catonis
apophthegma.

Hujus ad-
ti notatur

luxus.

Quot piscium
species.

Pli. lib. 9. cap

14.

potuerit. Ph. Ergo vulgare est, una mensa
omne patrimonium, et si amplum, absumere.
P. Vulgare est. Ph. Sed quanto melius
font Triptolemi Athenienses paruisse legibus,
quae omnem legis scopum in templo Eleusinae
tribus absoluit praeceptis, quippe Venerandos
deos, Honorandos parentes, Et carni-
bus non vescendum. P. Id Babylonios quoque
observasse, Herodotus scribit, dum eos ob
fugalem piscium arum, multos continuasse
fatetur annos. Ph. Credis parce viventes
diutius vivere? P. Ondo: quam enim aliam
dant rationem, quod plerique nobiles et di-
vites tam stupidos ac praematura morte pe-
nuentes, edant partus: quam utriusque parentis
et nutricum ingluviosam, quam habent
ciborum luxuriam, et vini praepotentis im-
moderatum usum? Est quia vini nunc orta
est mentio Theophraste, ne quid indicis remaneat,
dicere non gravaris rogo, an aquam
vino praefendam in foro sanitatis duxeris.
Sunt enim de hac re opinionis multorum di-
versae. Ph. Hunc gryphum facile solvam
Polyloge. Quamvis enim in repressione istis
quae est appetitus frigidi et humidus, aqua
potus est valentior, quia frigida et humida,
vi suae naturae, tamen vinum in cibi
permixtione et eiusdem delatione ad membra

Triptolemi
Athen praecep-
ta tria.

Babylonii
piscibus sal-
tem usi.

Causatur
nobiles partus
edant debiles.

An aqua vi-
no praefenda.

valde praevaleret, vel propter subtilitatem in
genuina substantia, vel quia natura ma-
gis delectatur in eo: unde et citius attrahit ip-
sum aliis cibis permiscendum. Quibus etiam
quae Phlegmus scripsit, scilicet admodum ad-
scribi possunt, quippe moderatam vini pota-
tionem non solum non malam, sed etiam
utilem. Et ea quae Galenus: Quando inquit
vinum mediocriter sumptum evidenter con-
coctioni, distributioni et sanguificationi con-
ducit, animumque mansuetiorum juxta
ae audaciorum efficit, quae omnia Aegineta
vir eximius, amplificat: dicens, vinum no-
stri corporis calorem ruscitat, unde et cruditas
corrigitur et sanguis emendatur, alimentum
(quandoquidem prompte penetrat) per uni-
versum corpus deducit, bonam corporis ha-
bitudinem emaciatas reparat, fastidiosam ap-
petentiam cibi reconciliat, pituitosum humo-
rem extenuat, bilem per lotium evacuat,
caloris gratiam inducit, animo laetabun-
dam alacritatem, jocunditatemque aelfert,
corpusque robustius reddit. Et quemadmodum
aqua lupinis multum amaricantibus super-
infusa Zenone asserente, Lupinos dulces fa-
cit. sic vinum potatum hominis mentem
nubilam serenat, atque lactam generat: cum
aqua plano diversum operetur: mortificat enim

In libro Corporis
temperat.

animi moris
regui. Commodi-
tates ex vino
moderate rump-
to. Aegineta. li.
I. cap. 95.

operationes
aqua.

paralyticat, spiritus opprimit, tristitiam in-
 ducit, audaciam mutilat, causat avariciam
 liberalitatem proscindit, mumbra aggranot,
 et omnes sensus obtundit unde vel caeco com-
 parcat pro sanitate vinum melius quam
 aquam. Tene haec Polygoe? P. Tineo. Sed
 Galenum rei medicae ducem eminentissimum Lib. de inte-
 scripsisse miror, primum quendam Pergame-
 num, quod vinum degustasset perpetuis la-
 borasse vigiliis et febre subsequente, cum men-
 tis alienatione functum etiam fato: si tan-
 tarum, sicut modo dixisti, virtutum est vi-
 num. Th. Post balneum siti correptum ingur-
 gitasse Galenus scribit et largius, non leve au-
 dilutum, sed vetus et spirituosum, quale volun-
 tarium furorem, quem nos ebrietatem dici-
 mus, conciliare solet. P. Videtur tibi furor
 ebrietas? et necis causa? Th. Imo turpissima
 Hedusae filia et ipsa mors quae cum cor-
 pus tum animam quoque rapiat. P. Tamen. Secunda pa-
 Tricennam ebrietatem semel in mensa fac-
 ta Cantiorum tam, ceu singulare pharmacum commenda-
 se nemini, quod somni profundioris ra-
 tione virtutibus animalibus allevamentum
 inducat et quietem, sudorem provocando,
 ac quae superfluum resolvendo. Th. Sed
 idem primo canone frequenter inebriari
 detestatur, quod inde hepatis et cerebri viti-

Lib. de inte-
 rio. comment.
 2.

Ebrietas vo-
 luntarius fu-
 rit.

Fortia prim.
 doc. 2. c. 6.

tur constitutio, et imbecillioris moriantur nervi: unde tremor, convulsio, paralysis, comitialis morbus, apoplexia, anhelitus, atque animae vitia, tinnitus aurium, phrenitis, torminosa calculi infestatio, molesta podagricorum pedum ignavia, stomachus subinde ructus et eruditatem respirans, atque foetidissima vomitus turpitrudo, quae omnia non solum deturpent ebrium suum, dehonorent, et indigniter oblaedant, sed etiam viris illi exhauriant, exanimant et plane, vel turpissima morte occumbere compellant. Quod si remissiores succedat, ad omne vitium trahant, conatibus depravatis dedant, obstitentem vercundiam attrita fronte adimant, ad incestus et sacrilegia seducant. Cui profecto aquam haurisse praestaret quam vinum. Pol. Quaesiti claram dedisti solutionem Theophraste. Cum autem vini moderate sumpti tantam nunc sciamus esse praestantiam, et immoderate tanta regii nocumenta, ne quis error vinum bibendo interciderat, vini unum sanitatum cupientibus delinea Theophraste. Th. Id ab alio petendum erat, qui consideratius talem tractaret rem: nam ordine neglecto, creus caelestis aquam attrahentis instar, saepius quoque vinum attrahit, et eo magis si theologicum sit aut vermiculare. Tamen ausculta,

in primis enim observandum id videtur
sanitatem affectantibus, quod in principio
refectionis de vino non affluenter bibant, ne
talis affluentia cibum a ventriculi dijun-
gat substantias, et laedat. nisi enim sto-
machus cibum convenienter attingat, non
mutat in similitudinem convenientem cor-
poris, sed remanet indigestus, si Saleno cre-
dimus. P. Siliat ergo quisque Salenista.

Th. Siliam non readit Salenus, sed cum
cibo moderate bibendum inculcat donec
alimentum ventriculi fundum, ubi digestio
perficitur, occupaverit: postea namque u-
beriores concedit haustus, qui descensum
ingesti adjuvant, subtilient, atque in venas
subtiliores penetrandum laborent, si cibus
bonus fuerit: quoniam post quodlibet
cibarium bibere, contra medicorum de-
creta esse nemo non novit, qui Avicennam
et alios sedulo consuluit. Avicenna namque
super malos cibos vini usum intercidit,
ratione allegata, quod vinum ex malo ci-
bo chymum, in extrema penetrare faciat, et
humorum pro sanitate justam symmetricam
destruat. Cui simili modo Praxs suffragatur
quarto ad Almansorem capite quinto.

P. Sunt qui refectionis tam principium
quam medium bibendo negligant, omnem

In principio
mensae non
affluenter
bibendum.

Super malos
cibos vinum
non bibendum.

que potum in finem mensae differant, ubi
affatim plenis faucibus quicquid habent,
ingurgitant. *Ph.* Sunt equidem, sed, non om-
nibus sic suaserim. *Qd.* Quibus autem? *Ph.*
Sanis, meseraicas strictas habentibus, et al-
vum lubricam. eam apposito modo se ha-
bentibus videtur consultius si paulatim, qu-
od habent bibant, ut cibus cum potu melius
permisceatur, temperetur et facilius dige-
ratur, febricitantibus exceptis. *Itis* enim
diversum consuluerim. eam affatim bibere
et non paulatim, magis proficuum est.
Etiam si strictissimas habeant meseraicas
alvumque valde astrictam, modico etenim
potu citius calorem suscitant, quam mi-
nuant sicut in fabrorum notamus officinis,
qui ut ferrum magis igneant, obiter aqua
modica diluunt, non copiosa suffundunt.
Qd. Hic Theophrasti, et isti se obviam ex-
hibent, qui nisi ante lecti ingressum frigi-
dam bibant, per omnem noctem inquietio-
nis se dormire fatentur. Ubi tales errore duci
maxime suspicor. *Arnoldi* frutes aphorismo
qui habet, Potus a cibo, dum ebullitio sit
digestionem interrumpit. Qui equidem lu-
bens crediderim, ut qui per aquam ebulli-
entem, saepius expertus id fuerim, quae
si algidi quid receperit, statim ab ebulli-

Quibus ad
finem men-
sae regio more
affatim biben-
dum.

Febricitanti-
bus affatim
bibendum.

Frigida super
cibum digestio-
nem laedit.

tione quiescit, et subsidet. Th. In hoc com-
pluris, sicut tu suspicaris, maxime errant.
Sed aliquibus certa ratione potum frigidae
somno subsequente, concedit idem Arnoldus.

Q. Quibus? Th. Omnibus qui post caenam Quibus frigi-
calidos, seu cholericas a ventriculo ad cen- da ante som-
trum, spiritus visibiles obtenebrantes, notant num bibendi
ascendunt vapores. Nam actuali potenti-
que frigida tate sic ascensum intercipere fa-
cili possunt, si modice bibant. Convixi
aliquando Polyloge homini bene haben-
ti, qui statim ad principium refectionis
frigida copiose ingurgitabat, quem
vulgares cum detrimentorum damnavent
ritum. At ego propter alvum nimium Quibus hepa-

astriatam id fieri sciebam: habebat enim calidum
hepar, perpetuo supercalefactum, quod plus aequo
attracticis nimium fortis erat facultatis, statim bi-
ut alvum impediret et duram faceret, bant aquam
facilitat enim astrictam, si frigida sit
et primo libata. P.D. De Theophraste, quod

vinum omnium bonitatis honorem obti-
neat, multa enim domina gula ex lon-
giquo ad nos portari curat generari Th.

Quod est neque vitulum neque torculari Quod vinum
vicinum, sed medium, quod colore vir optimum.
miculum odoris optimi, non acerbum, seu
dulce, non acutum aut fortitudine vincens

sed aequale, natum in terra libera, non nimis
plana, seu lapidosis montibus, non ad mer-
idiam sita, sed Phaebo surgenti contermina, re-
gionis neque calore nimio austuantis, neque
frigore nimium torpentis. P. At ego primas
dulci dedissem, quod omnibus fere gratum et
optimum mulieres judicant. Th. Statim op-
tima quae mulieribus placent arbitraris Poly-
loge. P. Non: sed quia et ipse delector, mu-
lierum subscripsi opinioni. Th. Tu eo delec-
taris nimirum quod ebrietatis antidotum
sit, quum cerebro meracius libas, belluonum
instar. Poly. Mihi quod satis est bibo non Dulcedo e-
belluonum, sed Romuli more: quam enim ebrietati resis-
turpe sit inebriari, antiquam Theognis na- lit.
centur, sciui. Id autem quod dixisti malo
vinum quippe dulce, mederi temui lentiae
valde miror, nisi ioco dixeris. Th. Certe fero.
Brassicam enim, quam Julius Pollux cram- Brassica
bem, Theophrastus raphanum nominat, e- contra ebrieta-
brietati obniti apud Aristotelem legi, solum te.
quod succum habeat dulcem. Id quod ex me-
dicæ professionis autoribus quoque deprehen-
des. Qui si nimio plus vinolentia gravatus,
vel usque ad Plutonis cancellos (sicut dici-
tur) madidos viderint, primo vomitu eos
alleviari iubent, moxque adveniens vaporan- Pani's melle
tis fumi ex vini reliquiis vim, panem melle litus contra
ebrietatem.

litum porrigunt, ut percussus malo gras-
 santi obveniat dulcedo. Quamvis amaranthum, dul-
 ci ex diametro resistantis idem faciat, inter
 acropala namque (sic enim quae ebrietatem
 Jugant Dioscorides vocat) amariores rean-
 sentur amygdalae. P. Cur amygdalae, qui-
 bus amaror est Theophraste? Th. Amaritu-
 dinem exsiccandi sem habere narrant medici
 quae venas impleri non sinat: istis enim prae-
 ter modum distentis et oburbatis ebrietatem
 contingere ratum habemus. Tamen quid de vino
 dulci sentiendum duxerim, audi quae Hip-
 pocrates libro tertio de Victus ratione morbo-
 rum acutorum, scribat. Dulce (inquit) vi-
 num non adeo sicut vinosum capiti gravi-
 tatem adfert, et minus tentat mentem, sed
 sicur et licium in tumorem attolit. Ne ne
 quidem utile in quibus amara bilis exupe-
 rat, sitim excitat, et superiorem intestinorum
 partem inflat, inferiori vero intestino (quod
 ad flatum attinet) non adeo infestum est. Isaac
 addit quaedam: nam remollire ventrem du-
 riorum et pulmonis obstructionem aperire ait
 (quod omni dulcedini naturale est) sed lapi-
 dem in renibus ad hoc preparatis creare quo-
 que dicit, potissimum si digestivam debilem
 invenierit. Haec de dulci vino. Si vis et de ni-
 gro addam. P. Propensius rogo: vix enim aliud

Dulce vinum
 quale.

Dulcia vin-
 trem remo-
 liunt.

magis in deliciis habeo. Th. nigrum ergo vi-
num stomacho viceribusque robur addit, ma-
xime si alvus fluat. Est acre concoquitur,
Dioscoride attestante: etiamnum propter su-
am crassitiam tardius ebrietatem faciens: qu-
am tamen factam, tardius quoque solubilem
narrant. Non usque adeo fugiendum, nisi
diu peritis: quod Tac scribit, quibus nigram bi-
lem multiplicat, oppilando renes, hepato atque
lienem: sunt tamen qui hoc vinum solum
hoc nominat quod eo tam avide gaudent.
P. Arbitraris autem Theophraste, consimilem
effectum hausti vini in qualibet hominis
aetate? Th. Nequaquam, liberior enim vini
potatio in juvene, quod calidus sit et copiosi
sanguinis, furiosum inducit habitum in
seni qui exanguis est et frigidus, naturae quan-
dam symmetriam atque adversus senectutis
acuritatem, remedium. Diurnus vir apprimè
doctus, veteris oceras olea renovari scribit, sed
corpora suum vini potu. Est enim vinum
medium secundi calefacientium ordinis, ad
modum vetus tertii, mustum vero primi.
Disuadet nihilominus vini copiam Galenus
senio confectus: dicit enim calorem eorum
congelatum esse et facile a vini calore superari
dum, stammæ ritu quæ copia liqui exun-
dante suffocatur: aut lucernæ modo, dum

Vinum nigrum
guale. Lib 5.
c. 6.

Vinum contra
senectutem
remedium.

Gal. 7. aphor,
commento 7.
Vinum mul-
tum nocet
senibus.

multo oleo superinfuso extinguatur. P.D. Pueris
autem vinum censeo offerendum? Ph. Non:
calido enim et humido quod ex vino nans-
ciscimur, pueri qui prius calore et humiditate
abundant, non opus habent, Galeno dicente. P.D. Vinum pueris
Et sic Galenus matricularum reinititur dicente, laedit.
quod habet, statim infantulis, ne abstemii De sanit.
fiant et Clytorium degustasse videantur, ad huen. li. I.
mensam vinum apponendum. Ph. Mulie-
bre hoc est et negatorium. Quamvis non om-
nes sic iubeant, sed pomposa tantum, quae
magnum quid, suos pueros vinum bibisse cer-
timant, aliorum interim aquam bibentibus.
Tu quae, clarissimus sacrae medicinae antist-
ites idem Galenus primo de sanitate tuenda
scribat attende. Vbi nemo, inquit, rationis
compos vini potatione pueros uti sinat,
quam (praeterquam quod nullum adfert
commodum) immensum etiam sequitur in-
commodum: fax enim vinum est, et filum
oleo perfusum, stippa sive pix. Licit et hu- Vinum, fax e.
jus rei alium adducendum haberem emi- et filum oleo
nentissimum medicae scientiae tuam, perfusum et
Cordubensium principem, qui primo canone stippa.
fortassis ex Praxi vigesimo quinto conti-
nentis libro, haec mutata scribit. Pueris
vinum si offeras, perinde est ac si igni ag-
gere ignem perrexeris, materia praesertim

Thuc., tert. fe.
primi can. doc.
2. cap. 8.

debili recusata. Indicans utroque prout in sig-
niter vini haustu oblaedi, quum laxis et ra-
ris sint corporibus, ob insiti caloris exuperantiam
facile inflammari habiles, praesertim nervis
eorum imbecillibus admodum et cerebro invalido
existentibus. P. Et si diaphanum impermix-
tum sed pauciferum, quod Graecorum lin-
gua ὀνυφορόν dicitur, quod multae aquae
sit impatiens, offeras, laedit pari modo sicut ve-
hemens? Th. non sed quia subtile ac in plu-
res corporis partes disseminativum, id medi-
ci quoque tribuendum negant. P. Dilutius
culum concedunt? Th. Minime, quia stric-
tioris meatus subtiliatum, aquae accessione
penetrare, et cerebrum secundum suas caver-
nulas laedere potest. P. Inde nimirum est. Cur vinum ex
quod ex aenopolis vinum semper fere ine- aenopolis ine-
briat. Raro enim non aqua mixtum inve- briat.
nias. Siphur haecenus male a me audivit Cerebrum ha-
in hoc enim omnem culpam reici. Quomodo bus debile, a
autem simul stabunt ea quae nunc dixisti, vini potu ita
et Avicennae verba? quae sic habent: Cere- luvius. Tertia
brum habens debile a vini potu abstinat, aut primi. Galen
parum bibat et mixtum. Th. Exiguam in- de simp. med.
telligit mixturam Avicenna, non quae vini distinct. 3. cap.
substantiam subtiliare, et ebrietatem penetra- 6. Vinum di-
do causare possit. P. Sic tamen mixturam lutum citius
pro sanitate, concedit, si modica sit? Th. infringit sitim,

Concedit, maxime huic Galeno teste) qui mul-
tum sitit, quod dilutum expeditius sitim in-
fringere queat, quam aqua pura. Vinum e-
nim adiuvat aquam, ad penetrandum ea
loca quae simplex, aqua non posset. Vbi ta-
men id quoque considerandum est, ne dilu-
tum sapius is bibat, qui stomachum debilem
habet et frigidum, quique viscera discrias-
ta sua frigida, etiam damnum accumulans
damno, quod vinum aquarum naturaliter
aquae vicinum est, atque illius virtuti vi-
cinatur, eodem Galeno attestante: id quod
de acido vino quoque fertur. Nam ab aceto
parum distare ajunt: sicut enim acetum sto-
machum et intestina vellicat, ita in acidam
facultatem vinum degenerans. Qui fortioribus
gaudent ventriculis, vino possunt uti sympha-
to, sed medicinae loco (sicut aliquibus placet)
sole aestuante, ac regione calida. Arnoldo au-
tem doctore, prout diligentia curandum est sa-
nitatem affectantibus, ne vini cum aqua per
mixtionem in mensa cum janiam bibendum
est, fieri concedant, sed sequi horis antequam
discumbendum sit, ne in regitus infestina de-
cidant, et stomachi suboriatur indigestio. P.
Quam erit Theophraste (si quidem de vino, ce-
dro digna hactenus es locutus) totum de hac
repensum abolvere. Dic igitur de herbaceo quid

Gal. aph
lib 2. com-
ment. II. Vi-
num acidum
quale.

Quando vi-
num diluen-
dum.

sentias vino, et primo in quem uinum absinthites
vinum conferat. Est enim apud nostros quasi po-
pulare et in omnium usu. Th. Ithace lam-
pada Saleno tradam, qui hoc negocium uber-
tim in libro de Theriaca, expedit. narrat enim
quandam Arriam philosophiae studiosam
matronam, uasu suo a stomachi dissolutione
et atrophica, saltem usu istius vini, liberatam.
Sicet alibi quoque literis demandatum iuuenias
istud cunctam putredinis minorem expurga-
re, atque oppilationibus tam hepatis quam li-
nis mediri, vinum clarificare, venenisque cum
praesentissimum obistere bejpar. Tamen vinum
denore marino excellentius puto, quemvis e-
nim morbum ex algore rectificat, prostratam
reducit appetentiam, laxos redintegrat nervos
capillorum casum prohibet, atram fugat bi-
lem, et morbos ex ea progenitos, phthificis et
marasmatibus mirum in modum prodest; atque
sicut absynthites vinum, omnibus quoque re-
nensis uenitit. P. Salviatrum quoque reges
amant, et hoc quanti ducas cede. Th. Nervis
profecto, et cuius membro ex nervis contexto
valet salviatrum vinum. Gingiuis laxis duri-
tiam reparat. Cor stomachi et eius digestivam
roborat, et muliebria ducit: tamen quia in
nulla re tam aequa et certa honorum dispen-
satione natura usa est, ut non liceat, vires omni parte por-

Ad quid vi-
num de absin-
this.

Vinum denore
marino quale

Ad quae vi-
num de salvia

Natura dispen-
sationem ex
omni parte por-

gus et latebras diligenter excutientibus, utili-
bus mixta inutilia, et beneficiis noxia pas-
sim invuere congregata: ideo hujus vini com-
modis (dicit nobile sit et salutare) incommo-
da immiscuit. Si quis enim largius in men-
sa ex eo bibat, omnem cibum ingestum, an-
te perfectam concoctionem ex ventriculo e-
ducit et oppilationem putredinis matrem
causat, quia diureticum est valde, propter
quod imprægnatis medici exhibendum dis-
sident, abortum timentes. P. Ergo parvum edi-
to ab emulato abstinendum est illis? Nam
minus ducere, faciliusque expellere. Diosco-
rides eleuion: hoc est inulam testatur
campanam. Th. Recte Polyloge, sed in eo
quoque non est manca ex omni parte na-
tura: pectus enim superfluo repletum hu-
mido expurgat, ventriculum nimia frigi-
ditate languentem digestionem habilem
reddit, renus a sabulo vindicat, et oculos
multum clarificat. Quamvis ex eufragia
vinum inulatum, in hac re longe facili-
us (sicut dicitur) vincit. Nam non ita
vini caecos aliquando vinum recepisse,
Carbonensis medicus scribit. Cui quod ex fa-
niculo preparatur, simile habetur, parvum enim niculo habet
modo vinum clarificat et reducit. Sed et
semen genitale augeat, unde renibus defectum
De vino eufra-
gia.
Vinum de fo-
tur apud
Diosco. lib. 5.

habentibus conducibile judicatur. Sepsitici
confert, quia nris damna liberat, atque (quod
maximum est) hepatis et splenis obstructio-
nes aperit. P. Ex scolopendria nuper bibi
vinum non admodum insuave. Th. Hoc tie-
nis sicut ex tamarisci lignis paratum, soluit
tumorem. P. Sed auctarii vice (nam am-
plius quaerendo te impediri videtur religio)
vini de vitonica deprome valorem. Th. In-
persunt varia de plantis et herbis adhuc
vini genera. Sed podagricum nunc quen-
dam invisere statui: tamen ut petiti com-
potem te reddam, cerebri substantiam hoc
vinum de vitonica roborare scito. Et istis
qui venenum gustaverunt auxiliari:
Diacoride referente. P. Sat habeo. Quum
autem visus podagricum? Th. Fratrum me-
um. P. Fratri certi condolo. Est enim be-
llus homo et summus mihi amicus. Abest
igitur quod amplius tuum abitum im-
pediam faxit dius. Opt. Max, ut dexter
illi comparas Aesculapius. Abi igitur,
cras te reviam, nunc vale.

Vinum desco-
lopend. ligno
tamarisci.

Vinum de
vitonica ad
guind. Lib. 5.
ca. 39.

Argumentum
quarti dialogi.

Exercitii et quietis pro sanitate conservanda

rationem habendam.

Polyb. Theophrast.

Insolens est Theophraste quod video. Th. Quodnam? P. Atque libris ad Eurotam te domi sedentem. Th. Ergo me ociosum arbitraris? P. Rem acutitigisti. Th. At Solone curiosior negotia tracto non ocium. P. Quae nam? Th. Cum patre meo nuper sui podagrico, qui sine Phalaridis tauro, ex dolore mugitum edit: huic qualiter succurrendum, meditor: nam intolerabile malum podagra. P. Et immedicale. Th. Oportet tamen crudelem hunc cruciatum anodynis, ne ad vestim patiens confugiat, lenire. P. Sed unde fratri tanta oboritur tyrannis? hanc fortassis a parentibus contraxit, aut a prima suae nativitatis crasi? tam rara habens membra ad lapsum prona. Th. Non, sed a sex rerum non naturalium neglecta ratione. Quod cum aeris inter omnes praefatarum rerum primas tenentis, sibi iudicium praescribat, tute novisti potissimum, quando sterquilis et putrimis foetoribus infectum, aequa salubrem et exoptandum iudicet aerem, ac mundum clarum, et

odore suavem. Quem item in cibo et potu,
secundae rei delictum habeat, vel sippis com-
parat, dum vel cicutae vel buglosae cibi
adaptandis unam qualitatem inesse prae-
dicet. Quos denique motus sive exercitii et
quietis tertiae rei, canonis observet, in dies
quicumque illi convixerit animadvertet.

P. Sicut motus et quietis bonae valetu-
dinis ratione canonis: aliqui tenendi? Th.

Proculdubio, nam sine istis (Saleno scribente)
non est possibile hominum diu perfrui sa-
nitate prosperissima, sex enim rerum quas
supra nominavimus, tertium locum occu-
pant. P. Ostende ergo si de hac re tertia

aliquid habeas. Th. Ostendam recte: sed hoc
prius addam, nisi harum iusta observetur
ratio, quod non solum podagricus vehi-
mens ille dolor, sed omnium morborum

quoque succenscet lerna, sicut et multiunga-
lis doctorum comprobant scripta, et diu-

mus manifestat eventus. nam velut aquam *Aqua fluida*
hinc inde fluidam, non putridam fieri *non admittit*
notamus, sed lacunalam sive stantem: ita *putredinem.*

quoque corpora exercitata, nulla putre-
dinis noxa oblaedi deprehendimus, sed
ociosa proximis morbis, et justè turbari,
juxta illud Aesonis: Cernis ut ignavum

1
corrumpant omnia corpus, Ut capiant vitium Ovid. lib. I.
in movetur aquae. Motus etenim tempo. de pito. Motu
re suo factus, calorem expergeficit nativum, calorem ex
et sic auget ut superflua quaeque; corporis tat naturalen
vel per pharmaca vel per phlebotomiam
abigenda, per diaphoresim consumat, cunctas
salubri stimulo virtutes in corpore robo
rando. P. Suo tempore, inquis, die igitur
exercitii tempus habile. Th. Si cibus inger
tus duobus perfecti decoctus sit digestionibus, in ventre scilicet, et vasis hepatis, id
tempus habile duo P. Si quis autem
lapsus in hoc committat, et citius se exer
ciat, quid tum? Th. Quid tum? Herudos
per membra succos manare facit, et op
pilationes plantat, quae febrim sunt
causa. P. Sed unde illas digestiones al
bratas cognoscam? Th. A totio, quod si
citrinum fuerit, tempus exercitii instat, licet
et temporum habenda sit ratio, sic, quod
verno tempore juxta meridiem, in loco sal
tem temperato fiat exercitium, in aestate
usque horis ante meridiem, ac tamen Sy
rius ardor sitim mortisque ferat, Morta
libris aegris. In hyeme autem post meri
diem loco prius ignis beneficio tpefacto, ne
quid frigoris oblaedat injuria. Id quod
ab Antonino imperatore Romano, nonnihil sani.

Quod tempus
motui conve
niant.

Opilationes fe
brim causa

Exercitium
requirit temp
us respectum
Virg. 10. Ae
neid. Salenu
lib. 6. regim

observatum ex Galeno colligimus, qui brevissi-
mis diebus, sole occidente palaestram (longis-
simis autem, hora nona vel decima, sanita-
tem considerans) ingrediebatur. Philomi-
nus tamen animadvertendum, aestate
subtilius, hyeme vero crassius exercitii genus
convenire: ut ne altero tempore corpus ni-
mium exolvatur, altero vero calor ab inter-
nis membris exeratur ad externa. P. Vi-
tus autem similis exercendi datur liber-
tas? Th. non: quibus enim corpora sunt
cacochymica (sicut medici vocant) nullo tem-
pore se exerceant. P. Ergo in perpetuo de-
gent ocio? Th. non, sed prius laborent, pro
malorum humorum educatione. Quomodo
enim mordacissimi canes cum dor-
miunt, non sunt irritandi, sic mali humo-
res quoque per exercitium non sunt com-
movendi: nam moti et alterati in angustis
ductibus facile pertrahunt et aliquam aegri-
tudinem faciunt sicut dilucide in tertio a-
phorismorum Galenus declarat. Et Avicenna comment. 2o.
tertia primi, his verbis ostendit, Flora, inquit Avic. tertia
qua ineptio exercitii praeparatur, oportet ut
corpus sit mundum, et ne in partibus intra-
neorum et venarum cliymi sylvestres et mali
existant, quos exercitium in corpore diffundat.
P. Quale ego corpus habeam rarissime considero id

Mali humori-
bus repleti se
non exerceant

Gal. lib. 3 aph.
2o.
2. c. 3.

dictum fore, absque ulla humorum considera-
tionem, in viridario meo, vel arboris aut vi-
tus puto, seu herbas decurpo, aut in agello,
paterno terram prosciindo, sui glebas effin-
go, vel iacto semine bovis tyrandum sti-
mulo, aut aliud huiusmodi tracto, ne ocio-
sus sim. Th. Habet domus tua in propinquo
hortulum? P. Aditus contiguum. Th. Ergo
tibi macellum habes: hortus enim pauperis
est macellum: domusque sine orto, quamvis
amaenissima, non est domus, sed ergaste-
lium, et carcer multum tenebriosus, prae-
sertim quum in eo, loco exercitii, post sediti-
tarium vel publici vel privati negotii, la-
torem, libellis aut pueris comitibus, spa-
ciari impendio et deambulare possimus. Sed
ante prandium hortos visitas? P. Ita
xime. Th. Recte quidem: nam quemad-
modum leve ante cibum, digestionem con-
fortat exercitium, et sanitatem conservat:
sic post cibum stare, utile est, aut modi-
cum deambulare, donec cibus ad fun-
dum stomachi, ubi digestio perficitur
descendat. P. Ego talia non ad virorum
reus, sed frequenter post cibum quoque,
arripito caballo, si orto meo vel agello non
intersim, villam aut proximum nemus,
domesticis negotiis intentus, visito. Th.

Hortus pau-
peris est ma-
cellum.

Domus sine
orto ergaste-
lium.

Post cibum
stare, utile.

Sinistre. Pl. Quamvis? Th. Et enim cibus in sto- Statim a cibo
macho hinc inde fluctuat equitando, et equitare ma-
antiquam fundum attingat, corrumpitur lum. Lib. 7.
quod stando aut moliter incedendo non de inge, sani-
sit: sicut ex his Galeni quoque verbis Avicenna 2.
comprobatur, dum, inquit, Quiete et som- parte cant,
no optima perficitur digestio. Pl. Ergo commeto.
et quies sanitati proficua? Th. Et sic 45.
proficua, ut si quis calidae et siccae com-
plexionis, hoc est cholericæ (illis enim
forte non convenit exercitium, Avicenna
referente, qui in illis dissolutionum timet)
per exercitium intemperatius factum, sa-
nitatem amiserit: per quietem hanc reci-
piat, eodem Avicenna autore. Nisi ma-
jorem fidem orationi habeamus, apud, quem Secunda sen.
Phaedra ad Hippolytum sic loquitur. prim. doct. 2.

Quod caret altana requie, durable non est.
Hæc parat vires, fœnasque membra juvat.
Pl. Sed quid assueto exercitio, non potentibus uti
faciendum suades? Th. Ut molli extremarum Fricatio supplet
partium fricatione utantur, vel cum panno du- exercitium. Gal.
rioris lanae, vel velis manuum, secundum quod li. 2. sphara?
corporis dispositio exigit: supplet enim fricatio,
exercitium. Nisi equitationem, quam stomacho
et coxis utilem Pinus scribit, plus diligant
aut navigationem, quæ phthiricis confert: seu
lectos pensiles, aut gestationes vehiculorum, Et

depiadis inventa: vel balneum, quod similiter
speciei exercitii est non vulgaris. P. Quale in-
telligis balneum? Nam tria genera medicis u-
sitata invenio. Th. Primum refert sive aerium
sit in vacua piscina pannis velata, seu igneum
ex lapidibus ignitis, aut scoria ferri, sive furno
apparatum, vel aquuum in tina (quod dicitur)
ex dulci vel minerali aqua concinnatum, modo
non sinistra eo utamur. Si quidam corpora
exoptantes obassiora, a prandio quum secunda
digestio feri perfecta est, balneandum se ac-
cingant, nisi timor oppilationis incumbat, quod
plerumque istis evenire solet, qui corpora ha-
bent impura, sicut Placius docet, quarto ad Al-
mansorum, capite decimo octavo. Qui vero pingues,
macriora ieiunii balneum accedant. P. At
ego neque satur neque ieiunus balneum suf-
fero. Nam ingressus statim ventriculi cor obla-
di conqueor. Th. Ex lapsu nimirum rubec-
bilis ad eum locum. Rem igitur aculentum et
subtilem, ante ingressum sumite sicut est rob-
ructum, aut panis in aceto, vel aqua rosa-
cea madefactus. P. Si isthac sitim lenirem
facile trahi aquiscerem dictis. Nam a balneo
(quamvis spolarium vix a limine salutem)
aigre bibendi me desiderium laniat. Th. A bal-
neo nihil deterius pota, si quis absque mora
hausit, maxime frigidam. Timor etiam est,

Balneum spe-
cies exercitii.

Balnei tria
genera.

Quando bal-
neandum ex-
petentibus cor-
pora obassiora

ne actualis illa frigiditas, ad nobiliora pertinet et balneo a-
gat membra, ipsorumque virtutes corrumpat, et ne- qua frigida no-
cis repentinae causam ingerat. Quamvis et calidam cet. Aream,
in potentiam pari modo damnat condubensis secunda primi
principi, quod principallia instammare possit doct. 2. cap. 5.
et phthisim vel hucticac causam generare queat.

P.2. Melius aqueum in tina balneum suffero, si Quibus in tina
non calore ferriat nimium et in tempore exeam. balneandum.

Th. Hoc quidem omnibus qui vel aequitando, vel
hinc inde curritando aut alio defatigantur, labore
convenit. Nam aerum in vacua stugna, magis o-
ciosis et crapula deditis, producere novimus. Ta-
men ab utroque catarrho, ex calore fieri capi-
tis gravedine laborantes, aut calore febrili tormen-
tati, caveant, ne amplius laedantur. P.3. Scite

philosophari Theophraste. Sed auctarii loco quid De balneo actu
de balneo actu frigido sentias, superaddere velis frigido.
p.3. A. Scitatis enim, potissimum nobiles, as-
tro flagrantis Syrio, pueros suos balneandum
ad proximum flumen ducunt, quibus fere ni-
hil. subscribo. Th. Neque Theophrastes calculum
illis addet. Si enim corpus balnantis exile fu-
rit et paucae carnis, frigus actuale in profundo
immergitur, ipsamque refrigerat, adeo ut nobilia
denud laedantur membra, calorque naturalis coa-
guletur et torpor qualis hyeme serpentibus eve-
nit suboriatur. Inveni tamen, Hali autoritate
pretus, bene carnosus et forti, in aetate sic balnare, Capit. 13.

cordonarim. Scribit enim quinto Theoniceae, actuale 24. problem.
 hoc frigus per accidens in tali digestionem, ca- 144.
 lorem naturalem, virtutesque membrorum egregie
 roborando, adiuvare. P. Et aquam ex sole cale- An aqua ex
 factam philolophus nocivam scribit balnean- sole calefacta
 tibus. Th. Propter calorem fortassis debilem, pro-
 prium est mollicicare et resolvere virtutem. Gal. 7 de in-
 Galeno scribente et Avicenna. P. Si tanta ge sani. Avic-
 balneorum pro sanitate conservanda est ratio cen. quarta.
 Theophraste, auro certe piscantur hamo, qui I.
 sanitatis gratia thermas ingrediuntur om-
 nigenis deliciarum lenocinis vocati, ubi pluris
 deliciosam habent crapulam et quavis Ae-
 opei patinas, quam vel aquarum justam
 temperiem, vel rectum balnandi ordinem.
 Th. Imo ventos reti captant auro, dum op- Quam peri-
 timum, qua multis annis frui licuisset, cor- culorum vo-
 poris habitudinem, momentaneis voluptatum luptatis cau-
 perperant lenocinus, in ipsis piscinis seu sa thermas
 fontibus, contra omnium medicorum decreta ingredi. In
 ventrem cupidis et popinariis ita satian- ipsis aquis non
 tes lautitiis, ut plane quisque iudicat, pul- comedendum
 crum illis videri, in ipsa quoque mundie, neque biben-
 Lydorum ritu, turpissime. Liliari. P. Quid dum.
 habent medicorum leges, ne in ipsis aquis se-
 dentes vel cibo vel potu cummus cuticulam?
 Th. Maxime, quum bonam inde stomachi scient

oblaedi concoctionum: id quod etiam ex somno, pa-
ri modo celebrato evenire narrant. Nam inde
conflictum quendam naturae fieri testantur,
dum extraneus calor aquae, nativum calorem
balneantis, ad extrema trahit, quem somnus
ad interiora vocat. P. Scite disputas Theo-
phraste: sed dic quale faciunt stomachi nau-

fragium, qui uxores steriles ad thermas mit-
tunt, ipsis domi collicarem vitam degentibus, ut ad thermas
posthac proles sint habiles, ne vel generis stemma mittunt.
vel bonorum suorum percat substantia? Th.

Non faciunt naufragium, sed quod devotissi-
me a deo opt. Max, precantur, impetrant: dum
enim medicorum jussu statim a thermis ux-
oribus domum regressis in prima nocte, mag-
na cum reverentia eas amplectuntur, vix men-
se elapso ventris tumidos satis deliciose notant.
P. Magna vis profecto thermarum: sed aliud
subest huic fabulae, quod maritus post hac
male habet. Th. Quodnam? P. Familiae, incur-
ria, frequenter enim timent, ne gravidæ famu-
larum excadescant negligentis, et abortus con-
tingat: quam enim gravidæ ira sit nociva
ipse novisti. Th. Axi: novi et quendam ali-
quando mihi utrinum, qui uxorem nuper a
balneo reducem, atque vi aquarum gravidam
a mensa surgere non sinebat, nisi ipse, suis
brachiis eam sublevasset, quam deinde aut

Notantur qui
uxores steriles

Fra gravidæ
nociva.

lento gradu, cum Jemonis circumferret sacra de
loco ad locum portabat, aut euntem summis
pedum digitulis, sub alis molliter ducebat:
quae si ita modicum a pulice vel musca
zpmum, nisi flent, crinibus trahens, pedibus
calcabat, si non audibiles quoque exclusum
per octiduum esurire faciebat. P. Credis au-
tem thermanum vi aliquas posse impreg-
nari? Th. Ee credo, ut quaedam non posse
quoque credam, nisi mediis accedentibus. P.
Flumine fortassis, cupro, aut plumbo. Th. Non
sed auro, et sulphure vivo. P. Animum et ar-
gento vivo: quid enim velis, intelligo. Th. Id
quod res est intelligis, auro quippe et argento
deos (taceam mutius) oppugnari, juxta il-
lud Pythii Apollinis ad Philippum regem
oraculum Argenti pugnatum hastis, ut omnia
vincas. P. In thermis auri et argenti ad hanc
rem nulla est penuria, quoniam proci et alii
pyratae in hoc vigilant, ut cum aliorum u-
xoribus. Samios colligant flores, minimum
de sumptu cogitantes: sed quid de therma-
rum sentias mineris, ediscere, nanscitur pul-
chra videntur? Th. Id alio tempore rectius
potero. Tamen auctarium hoc addam, ne pe-
nitius tale negocium non tractasse videar,
Aquam ab aere fluentem, vinum obtinere cali-
dam, quippe et siccam, suae minerae, trahit

Argentis pu-
nandum te-
lis ut vinca-

Aqua fluunt
a sulphur, cu-
pro et argento
vivo qualitas
Floriam, scun-

enim commixtionum suam a sulphure, cupro, et
 argento vivo: quae unita morbis affatum me-
 dentur frigidis et humidis, capiti fluenti, oculis
 lippiculis, aurium tinnitui, articulorum non utendum
 doloribus, podagrae, asthmatis, et renibus affec-
 tis. Summopere tamen cavendum est, ne ex aene
 vasis utamur. Nam istis qui usum continuant
 elephantiasin, cancerum, dolorum hepatis, et sple-
 nis tumorum in ducunt, potissimum si ex illis
 res sumant aene, quae diu in illis conservatae
 stervint, aut vinum dulce. Sicut nec id proba-
 tur, si piscis calidi per noctem aene tegantur
 cooperculo: nam in praesentissimum inde con-
 vertuntur venenum. Saponerola testis: cui non
 aliud reperibile si hoc est quam vel allium
 erudum, vel pulvis calamenti, aut species dia-
 trion pipercon, seu diacyminum cum vino odo-
 rifero, enemate praecedente carminativo, ven-
 tre uncto cum oleo rutaceo. Sed dormitorio nunc
 unde cubitum videtur eundem. ex si enim som-
 ni iustum tempus adimpleam, postera die ex
 capite laboro. Pop. Vale igitur, eras iustum
 dormiendi tempus, rogatus, describes. Th. Ut-
 cunque voles pro voto, nunc abeo, tu iterum
 vale.

primi doct.
 2 summa. I.

cap. 19. Vasis
 aenis proculina-

Pices non
 integendum
 aene coopercu-
 lo. Contra
 eum piscium
 venenosorum.

Argumenti
 quinti dialogi.

Circa somnum et vigiliam, quantam
rem non naturalem, pro sanitate
habendam considerationem.

Polylo. Euphrosia.

Opto tibi bonum diem ex phantasia Euphrosia.
Th. Ut me salutas sic te resaluto.

Pd. Gratias ago: sed dic cur diem non ex-
pensas, tam mane in crepusculo surgas,
nimirum, cum rem insalubrem abominaris
somnum? Th. Non: sed pro sanitate, si-
modus sit, optimam arbitror: quemadmodum
et vigiliam non damnandas judicari, si
dicent earum sit usus. Pd. Ergo circa ista
haec quaedam consideratio habenda est?

Th. Proculdubio: sicut enim somnus, quem
poeta consanguineum leti soporem vocat, non
ad sufficiens temporis spacium factus, in sa-
nitatis aera laedit, ita prolixior quoque dam-
no est, et impedit: juxta illud Hippocratis,
Somnus et vigilia, utrum horum, si mo-
dum excesserit, malum: quia Galeno dicente
defectus et abundantia ad eandem perducunt
differentias. Pd. Nimirum igitur somnus
et vigiliis dicenter factis, tot commoda

Libro 7. Aeneid.

2. Euphrosia. 3.

Libro 3. Aeneid.

inesse concedis, quod incommoda opposito modo
 se habentibus. Est enim oppositorum eadem ra-
 tio, si philosopho credimus. Th. Arte: defectionum
 namque spirituum somnus temperatus vel per-
 vehemens, vel inconsuetum exercitium factam, sic
 reddit in integrum, ut corpus magis efficiatur *Somnus quid.*
 vivax, ac rivev narwots: quoniam somnus aliud ni-
 hil sit, quam reditus spirituum ad interiora, qui
 se rursus per vigiliis exerunt. Quod Plinius c- *Pli. li. 10. cap.*
 triannum uno fasce complectitur, quum inquit. *75. Locorum*
 Somnus est recessus animi in seipsum. Licet Cour- *comm. lib. 5.*
 tantinus apertius quid scribat, Et somnum vir- *cap. 24.*
 tutis resolutae restauracionem, et defatigati cor-
 poris, ac animum requiem et resollationem ap-
 pellit, quae calorem genuinam, qui operatur
 circa materiam nutrimenti, intrinsicus roborare,
 et digerendum habilem reddere queat. Hæc *Theoricæ s. th.*
 li abbas neque diversum agit, digestionis enim *25. Gal. lib.*
 bonitatem et humorum decoctionem somno tem- *septimo, de*
 perato, Galeno sibi astipulante, concedit. Quibus *ingen. sanit.*
 Aegineta Galeni abbreviator, suffragatur, dicens,
 Si quis recte somno indulserit, multa emolumenta- *Aeginet. de re-*
 ta sibi vindicat, bonam videlicet digestionem *med. lib. I.*
 dolorem mitigationem, lassationis solamen, a- *cap. 97.*
 nimi aegritudinum oblivionem, tabidi corporis
 sagitationem, animi confortationem, et mentis
 clarificationem. P. Sed vigiliarum tempesti-
 ve factarum etiam deprime commoda. Th.

Avicennam audi Polyloge, qui vigilias sen-
 sus excitare, et vires disponere ad exercen-
 dum operationes suas, appetitumque dimi-
 nutum resuscitare attestatur, et sic, ut cor-
 pus a fecum quoque saburra exoneret, at-
 que virtutes operationum insignia, tali mo-
 do dirigat, ut vix aliud melius possit. Po.
 Incidimus Theophraste, somni mentionem
 quem nunc primum temperatum dixisti:
 dic ergo quem arbitrans temperatum? Com-
 plures enim si in medium diem in pleni-
 stant, aures arripiunt, pulchreque sibi ap-
 plaudunt velut rectum dormiendi scopum
 quem nemo alius quisquam possit rectius
 argui attigerint. Th. Isti fortassis crapu-
 lam e dormiscunt triduanam. Sed quemad-
 modum ferina illorum, et latrinalis in-
 gluvies, nimini quam porcis, qui ex ho-
 rum bis comestis tertio voluptuantur, pla-
 cere potest: sic etiam delicatus illorum
 somnus, quem cum gliribus communem ha-
 bent, nimini quam vappis, turconibus, eru-
 cianis, helluonibus et diaboli probatur
 lusciniis: alias enim nullas habet luscini-
 as diabolus, quam bovinatores illos, qui
 in multam noctem, indicoro inconposi-
 toque cantu, aut non cantu rigite potius
 asinorum Arcadiconum more, inter popula-

Prima parte
 cant commun.

141.

Vigilianum
 commoda.

Crapula somni
 ingluvies la-
 trinalis dicta
 et ferina.

Qui diaboli
 dicatur luscini-
 as cimae.

clamare consueverunt. Alius enim somni tem-
perati quoniam, et alia regula est. P. Hanc
ergo enarra Theophraste. Th. Quamvis non
amussatim limitari haec potest Polyloge, ob
diversas rationes. Id tamen arto novimus
somnia ad completam perfectionem primae
vel etiam secundae digestionis continuandum
et naturalem vocari. Sed in diversis com-
plexionibus diversimodam temporis requirit
rationem. Nam qui a constitutione naturali
habitudinis calidae sunt et humidae, ventri-
culique digerendum benignioris, cibos, rumen-
tes in quantitate non gravantes, somnum
breviorum expetunt, et fere medicorum calcu-
lo septem horis dimetitur. Sed qui habita-
dinis frigidae sunt et humidae, tardioris
concoctionis, cibos rumentes ingluviore, coquen-
dum inobedientes, longiorum, et quasi novem
aut decem horis calculatum. Qui vero me-
dium tenent, mediocri quous habent somno
Quamvis et virtutum animalium, conside-
randa sit defatigatio. Ea namque si fuerit ma-
jor, longiori somno indiget. Si brevior brevis-
si et nocte tantum: nam somnum diurnum
hactenus nemo probavit, quod inde Ariceuna
scribente, destillationes a capite veniant,
corruptio coloris, aggravatio splenis, remollitio
nervorum ad res agendas tardium, prostat,

Somnus natu

Secundum
complexiones
prologatur
vel abbreviatur
somnia.

Dormiendo
considerandae
virtutes ani-
males.

appetitus, apostematum generatio, febris et alia
 sexcenta, iam non enumeranda. Tempore
 Hippocratis, ut patet secundo Prognostico-
 rum quoque illaudabilis fuit, meridie
 factus: nam saltem dicebant naturalem
 qui noctem non effugeret, et diem non im-
 pediret. At Saleni tempore coeperunt mag-
 nates et divites comam violare, et dormien-
 di plantare consuetudinem, quam tem-
 pore moderno quinque conditionibus ob-
 servatis Ariceuna si gillavit, quippe, ut qui
 dormire assueverit, non illico super cibum
 dormiat, non capite depresso, non tempore
 prolixo, cui experge factio succedat, non stu-
 penda aut repentina, sed tenuis, quibus adie-
 ciendum videtur ut dormiens locum eligeret
 non calidum aut vaporosum, sed tempera-
 tum velorum frigidum, corpusque pro tempo-
 ris qualitate, convenienter tegat, ut calor
 naturalis redire ad interiora non formidet
 neque membra extrema mortificenter, quia
 in his duobus multum continetur bonitas,
 tertiae digestionis, stomachi quidem, he-
 patis, et membrorum. P. Sed cur non
 illico super cibum Ariceuna dormiendum
 scribit? quum somni tempore digestionem
 fieri Salenus doceat perfectionem quam
 vigiliarum, sicut antea dixisti, quando

Li. 2. progn.
 com. II.

Aric. secum
 da primi do
 2. capite 7.

Conclusiones
 in somno m
 ridiano ser
 vanda.
 quinque

interrogaviram utrum in coena vel prandio u-
berior conveniret cibus? Th. Quia a cibo tandan- Cur non illico
dus est somnus, donec ab ore ventriculi ad fun- super cibum
dum cibus descenderit, ne rugitus intestinorum dormiendum.
sequantur inflationes et tormina. R. Apte
respondes Theophraste, unum autem superst
nlatu non indignum. Th. Quod nam? R. An
quid referat pedibus dormire calcatis. Nam
quidam medicinae vidi studiosum, qui
nisi pedibus esset apertis, se quieti nunquam
dabat. Th. Multum certe. Nam somnus a- Discaleatis
liter factus, visum mutilat, memoriam lae- pedibus dor-
dit, totumque corpus calore facit aestuare ex miendum.
traneo. R. Id Heracle parum consideravi
hactenus: nam per omnem hyemem vestitis
obdormivi pedibus, frigoris timens injuriam,
capite plerumque depresso et etiam nudo. Th.
utrumque malum. Nam caput, rationis om-
niumque operationum conclave, alto pulvi-
nari subiciendum erat, ne cibus iterum ad
cor stomachi regurgitare, et concoctionem
impedire posset. Decentique oramine tegu-
dum, cui foramen in medio cum funiculum
elevatis vaporibus circumdatis adornatum, ma-
xime tamen vasum suo honestamento et com-
modo denutatum, quale tu habes. R. Opina-
ris aliquod capiti meo per tonsuram able-
gatum commodum? Th. Opinor certi. Non

enim est quod endas naturam aliquid fecisse in casum, multo minus capillos, homini ornamentum et membro nobilioris, quippe defensorium. P. Sed Aristotelem scripsisse meministi, eos, qui densam habeant caesariem, et duplici caput muniant tegumento, propius canescere. Th. Pro temporis igitur modo se tegant isti, aestate levius, hyeme crassius, ut capillos servare queant. P. Necne admodum capitis exquisita rasura? Th. Tutè considera quantum capitis substantiam rarsificiat, quod inde perspicis, dum posthac uberior multo sequitur pilorum fecunditas. P. Et quid est etiam si rasura poros aperiat? Th. Quid? promptius tale caput omnibus injuriis obvitium est quae exterius occurrunt. Exemplo quoque sunt convalescentes, qui non ob aliam causam saepius recidivam incidunt. Tamen si prophana sacris visentur licent. Samsonem hujus rei testem adducirem qui deverso capite vinctus amiserat, quas comatus quoque receperat. Evidens specimen capillos naturam homini studiosè pro comodo largitam, atque unum pilei, omnibus quibus capillorum tegumentum non sufficeret solenter ne quid noxae inveniret, indicasse. P. En, a via nos

Capilli defensorium cerebri. Capilli multum tegentes cito canescunt.

Exquisita capitis rasura nocet.

Samson raris capillis vinctus amiserat. Judicium cap. 16.

seduxit illa rasura, videamus incam. Et
 decubitus unam delineat formam. Sunt e-
 nim qui primum somnum supra dextrum
 latus fieri jubent, sunt et qui supra sinis-
 trum: in hac n. Apollo mihi vis. Th. Pri-
 mum decubitum in dextro latere auspican-
 dum magnis autoribus consentio, ut hep-
 at stomachum digestionem fortiolem calefacien-
 do praepraet. Et secundum in sinistro, ut su-
 periectione hepatis, concoctio adiuuetur, ta-
 men hunc breviorum velim. Nam inde in
 dextro latere continuandus est, propter dis-
 positionem naturalem stomachi, quae est,
 ut fundus, ubi floret totius digestionis va-
 lor, et portanarium (ut vocant) ad hoc la-
 tus declinent, et necessario cibum a ventri-
 culo educant. Quamquam et supra ventrem,
 pronus decubitus quibusdam conveniat,
 dum propter membra vicina, ad stoma-
 chum sit caloris reverberatio. Sed corpori-
 bus temperatis est contrarius, quod contor-
 sionem et repressionem inducat, atque o-
 culos obtundat. Presupimus nemini profi-
 cius est, dum gravissimorum morborum
 occasionem praebet, propter humorum super-
 fluitatum, quae labuntur ad posteriora
 et juxta transpirationem ad naves
 et palatum prohibent. Quomodo enim

Forma decu-
bitus optima.

Pronus de cu-
bitus qualis.

Presupimus
decubitus.

Non dormiunt

aperto ore celebratum, aequali feri lance trita aperto ore.
nant somnum, quod pulmonum denigrare a-
junt. Tamen, ut tribus, (quod ajunt) verbis elo-
quar, sum moperere cavendum ut, ne de uno la-
tere in aliud saepe revolutio fiat. Nam inde
tardatur digestio. Placis testimonio, quarto
ad Almansorem, tertio capite, regitus, fit
intestinarum et inflatio. Non omissa consi-
deratione, in quacunque somni dispositione Somni tempo-
corpus pro aeris essentia contegendum: de- corpus regen-
migrat enim calor genuinus dormientis ad dum.
interiora digerendum, atque exteriora mem-
bra calore et spiritu denudantur, eoque le-
vius apta sunt a frigore oblaedi. Sed (nisi
aliter censeas) huic quartae rei manum
addamus extremam, ut ad quintam pateat
transitus. P. Placet Theophrasti; quintam
igitur exordire, et dic quae sit.

Argumentum. sexti dialogi.

Quomodo certa methodo sanitatem tueri ex-
leamus, quantum ad inanitionis et
repletionis, quintae rei non naturalis
contemplationum.

Polyloge Theophraste.

Rogo Theophraste, id quod promisisti, ne
 amplius differas: quam enim turpe sit non
 stare promissis, ipse novisti. Th. Sciri, sed
 hactenus ferè nihil promissorum neglexi,
 quamvis aliquando carum fuisse, in Anten-
 sem casus obtulerit. Dic autem quid pro-
 miserim. P. Quintam rem enarratumum, ea-
 rum quas à principio dixisti rerum. Th. Sciri
 gravabor: in alutio enim est, et repletio. P. Et
 hanc quintam rem ducis ad bonam valetudi-
 nem utilem? Th. Imò necessariam, quantum
 enim laedat bonam corporis habitudinem, s-
 tomacho multum famelico cibum subtrahere,
 vel cacci videant. Quantum itam fastidio-
 se repleto cibum offerre, dum primum malis
 humoribus stomachum repleat et superflui-
 tatem lacunam efficiat. Secundum vero cor-
 pus plethoricum generat, et oppilationum, cum
 de putrefactio febris oriuntur, inducat. Ta-
 men si natura ducimur, quam Galenus re-
 rum vocat opificem, isthaec parum hoc loci
 commemoranda veniunt. Nam certissimum ha-
 bebimus nobiscum tam repletionis, quam i-
 nanitionis quomonomem. P. Quom? Th. Virtutes
 quas medici naturales vocant. P. Quae sunt
 autem? Th. Attractiva, Retentiva, tenatrix, et
 Expulsiva. P. Quomodo hae possunt esse q-
 nomon? Th. Quoniam si duae priores, recte

Quinta res non
 naturalis, reple-
 tio, in anitio.
 Tamen diu
 tolerare vocat.

Gale. de morb.
 curand. li. 3.

Virtutes natu-
 rales quomom-
 repletionis et
 in anitionis.

suo fungantur officio, non aliqua poterit oboriri nocens repletio. Si posteriores, item. Alteratrix quippe et Expulsiva genuinum habeant robur, similiter non oritur laevis inanitio.

Sic modo quo oportet, a suis oneribus et superfluitatibus vacuabitur corpus. P. At si hae virtutes sic laesae sint ut iusta repletionem corpus non nutrir, nec debita inanitione vacuari possit, quid tum agendum?

ne mala valetudo sequatur? Th. Curadum

quomodo aut nimia inanitio vitatur, aut nimia repletio vel prohibeatur, vel vacuetur, si virtutes naturales laesae quid agendum

tur, sive per vomitum fiat, ventris, fluxum venae incisionem, fluxum sanguinis narium, scarificationem, appositionem sanguisugarum sive per ea quae praefatarum vices suppleant, sicut est exercitium, labor, frictio, balneum somnus, pedum et capitis lotio. P. Ergo vomitum aliquando sanitatis ausam inuenis?

Th. Certi, a matribus enim humoralibus, quibus causa.

expulsiva sequestrare non potuit, stomachum liberat, sicut Avicennae placet, quibus fieri Quarta pro mi caput II.

in mense continuis duobus diebus vomitum Libro de iso- minus. Vomi-

secundus dies prioris vomitus reliquias ex tus ex erapula tradat. P. Sunt qui singulis diebus crapula beluinus.

ne levatas vomant. Th. Hoc cynocephalus ne Quibus vo- te dixis, dum canum instar, ter comesta, mitus obit

tertio vomant, denovo supplicium sint adiu- et quibus
mento ferentes. Nam chronicos plerumque mor- prosit.

bos incidunt. De hoc beluino vomitu internor-
mentio non sit, ejus tantum qui panum lapsis
subiunit recordamur. P. Sed quibusdam in-
solens est vomitus, et vomere nesciunt. Th.

Colicum scilicet gracile habentibus, strictum
pectus, altas scapulas, tortuosa crura et
pinguibus. Lumbus melius est abstinuisse, et
gracilibus sive macris demandasse, ut post al-
vum facilius, cibis omnibus et in substan-
tia et odore, diversis, se repliant, aestate ma-
gis, quam hyeme, juxta Hippocratis asserita. Modus vo-
et oculis, pilo contra fumos ligatis, dicenter e- mendi faci-
vomant. Si tamen hoc modo non cadat hanc lis.

alea, mulsum. superbibant vinum, lex aut mulsum
cum hyssopo, vel radícula, seu alio incisivo,
coctum. Si neque sic, stomachi robur cum

tyrida oleo intermixto, infringat, atque helle-
borum a Jarum, et et similia dimittant, quae
stomachum vellicant. Sicut quandoque ex levis-

ribus etiam contingit, ubi tanam oleo camo- Si ex vomitu
millino vuidam superponimus ventri calidam quid agendum
ut dolorum proscribat. Diligenter tamen cu-

randum est, ut facie aqua rosarum irrorata
post vomitum parce de cibis facile digerendis
degustent, quoad stomachus debilitatus ite-
rum in viam redeat. Et ne multum frequentent.

vomitum, qui pectus et pulmonum laedat, sur-
ditatem et debilem visum generet, dentium do-
lores faciant, et chronicos in capite inferat
morbos. P. Quomodo autem si quis ventris
solutionum plura fecerit? Nam quidam vo-
mitum abhorrent, errat talis? Th. Non, si
fiat sicut Hippocrates scripsit, ut scilicet
in quibus conveniat consideremus, et qualia
oportet vacuemus, secundum exigentiam
temporis, regionis complexionis, aetatis, sexus
artificii consuetudinem et virtutis. P. Sunt
tam varia in solutione ventris consideranda? Th. bona
Ehe. Imo plura quaedam cuius annexiuntur
praefatis. P. At nostrates medici istis omni-
bus neglectis una in omnes et quovis tem-
pore utuntur medicina Ehe. Non medici sunt
sed pyratae aut carnifices. Circumforaneos e-
nim intelligis, ambubaicos, praestrigiatores, Al-
cinoi nebulones, procos, schae nobitas, quos vel
omnes unico ictu patibularios, aut malos
aves, ex malo ovo progenitas recte dixeris: dum
mera qua florent impostura aegrotis sic impo-
nunt, ut me Tercon, helleborum, cucurbitam
quam fel terrae vocant Esculam, et nucem
bethel, pro rheubarbarico, manna, cassia seu
quavis alia salubri medicina, in magna do-
si, cum sumuntis magno dispendio exhibent.
Contra Coi senis mandatum, dejectiones, secundum

Vomitum su-
perflui non
ementa
Primo Aph-
ris, et quart-

Ventris solu-
tio bona
si recte fiat.

Sonantur
circumforanei
medici.

multitudinem aestimantes. P. Habemus qui
sive omni medicina mortis medentur. Th.
Sed periculis nimirum. P. Maxime. Nam
matrona quaedam in vicinis pago moratur,
sua vetula, quae omnes, vel exoticos etiam
superat medicos, dum cribro utitur, ex silice
ceno, aut fabis sortum faciens, et Sphyllae Florbatur
cujusdam instar in tripode de sanctis loqui- quaedam a-
tur vindicibus. Th. Quos sanctos vindices nus merdica?
arbitraris? Nonne rerum conditor, inquit, Deute. 32.
mea est ultio et ego retribuam, Dic Polyloge Rom. 12.
habet maritum? P. Non sed carnificem ha Hebr. 10.
buit omniyarum rerum vniyarum peri-
tum. Th. Habet aliquas in suo sodalicio?
P. Sex aut septem ut annosas, ita etiam
deformes. Th. Et ipsa deformis? P. Abdu-
sam videas deposita vitta: capite enim par-
tim calvo est, et crinibus partim albis-
simis et incōptis intertexto, ore retorto et lacero, ac
etiam virulenter garrulo naso multum promi-
nulo, maxillis venatici canis ritu penden-
tibus, torvè videntibus oculis sed emissititis
et corporis mole quaecum fastuosam adae-
quante. Th. Fastidis anhelitu fortassis? P. O.
Barbato hircio deterius. Th. Audi, mi Polyloge,
non est matrona, ipsam enim novi, sed dia-
boli maturera ex Thessalia Jasonis uxor:
cui, mihi crede, parum est trans Rhenum

equitare in arundine longa volare cami-
num, in aere picari, et lac emulgere ex hir-
co gallinaceum. P. Ergo venificam arbitra-
ris? Th. Non sed trivenificam, quam nili
Lunnius Vulcanus rite tractaverit, nihil
recte fuit. P. Recte igitur panegyrum
hanc cantabis illi:

Est quaedam deformis anus matente^{ra} divi Plu. Proprietates
tonis, linguax perfidiosa, bibax, deformosiss.
Livida, deductrix, mordax, que dente mac mulier
canino

Oreque viperino nigra venena vomit.
Lurida quae callit trans Rhenum equi-
tare bacillo.

Sarrula quae frater dissociare novit:
Nasum falcatum tunc, et quae lumina
glauca.

Vultum quae pallet, nigraque labra tunc:
Claudicat et hippa est, surda est, quae ca-
pite calvo.

Gutturis et longi, ciconioque pede.
Quae cui cristatus utinet calcaneus, gallus,
Unghes et longos quae tunc in digitis.

Quaerq. coxantes imitatur vetula ranas.
Dum cantat rauceam sordidamque capram.
Th. Cantat aliquando? P. Inguenter, ma-
xime tamen si ibria sit, et praedam habuit

tunc cum monochordio accipitrinos inenipat di-
gitos, et cantillat, vel caprisat potius. *Th.* Haec
nihil ad rem: perge hanc laudare. *PO.* Attende:

Haec, qua parte quidem crinis muliebria lau-
dat.

Haec labra est, satili calvior atque rupa, Equi
putantis ritu tenet vuida labra.

Stria de naso pendet et alba suo:

Dumque caput cingit vitta, vix noctua torve.

Sic videt, monstrum dicere rite potes:

Pastillas frequenter olet, sed saepius hircum
Sub aliis foetus, oreque vipeno:

In mensa muta est, in lecto garrula vibrat,

Et lacerat verbis, verberibusque suos:

Convivio si comparet, nec versitur illa:

Cum vides solam, singula sola vorat:

Tristatur si laeta quidem vel candida nar-
rant.

Congaudet velox, tristia sique; ferant.

Strenuus et labor est quod thermas visitet om-
nes

Quis pulchram curat reddere stulta cutem.

Sed corvum melius poteris mundare rapa-
cem.

Album, tam nigra est haec Polycarma bibax.

Nocturne nectus idem olidos, sed nocte sonantes.

Ventriculi tombas, meridiique vomit:

Pharmaca promittit, sed toxica dira ministrat.

Fallox, seu virus merdica lactiferuntia.
Hanc igitur natura potens, si vsciat om-
nem.

Judice me certe, Graecula Thais erit.

Th. Affabri hanc suo delinasti peniculo
chimeram, si vera sunt quae prius dixeras.

Po. Habere plura non minus vera. Si qui-
dem ut plebeis affatim imponat, et lucentur
urinae selectissimam se gloriatur exami-
natricum, et talem ut quae artis medicae
doctissimi viri non possunt, ipsa queat. San-
gue si huic juvenulae mulieris lotium at-
tuleris. In utero habet, inquit, foetum con-
cepti ostendens. Si vetulae per accidens locos
frigidos narrat, et humido non naturali im-
peditos, non obticeus quot puerorum sit mater
ex quolibet viro. Th. Magna profecto haec

sunt, sed ex urbo fortassis collecta aut Abedecae
nico. Po. Proculdubio, ast sartorem quendam me- De sartore
dicum vidi in pago, qui ex panni vregmine merdico.
phlegmagogum conciunabat, arte tamen: nam
dictum panno sartorio absoluto, in vetulo
libro a matre sua, quae etiam merdica, fuit
nacto, vel ad Cleantis lucernam per dies nume-
tres continuas studuit. Th. Magni fortassis
hunc librum facit, qui incredibili metamor-
phosi ex sarcinatorum doctorum, seu coctorum
potius creavit. Po. Magni nimirum, et merito:

passim enim per singulas finales inveniuntur clau-
sulas, negotium probitum esse et verum. Th.
Et quanti hominum faciunt libri tam pretio-
si possessorum? P. Maximi: nam ut Ho-
merica phrasi utar.

Maxima nam parvo regnat in cor-
pore virtus. Th. Loti nullam habet ratio-
nem? P. Habet, dum vinum ex capra quam
nutrit, semel in octiduo urinam colligit,
ficturam ex ea tempestatum agricolis, dicta
mirabile, sed verum, facile indicat. Etenim
si citrinum sit et subtile, cum bona hy-
postasi acrum annunciat serenum et aran-
di habilem. Si alba et spissa, quam crudam
dicimus, absque sedimine, pluriosum turbu-
lentumque tyrandum minus proficuum.

Th. Hunc digito monstrandum duxerim.
Nam in arte profundum iudicio, qui artis
acumine Hippocratem et Galenum longe late-
que vincant. P. Et ego quidam idem arti-
tror. Tamen ne illa orei mancipia nos sedu-
cant a tramite, rogo ne graviter enarrare qua-
liter secundum exigentiam temporis debea-
mus uti medicina sollicitiva. Th. Id princeps
Avicenna breviter ostendit dicens: Et scito

Quarta primi
capite 8.

quod tempus quo sumenda est medicina,
non est tempus vehementer calidum, nec ve-
hementer frigidum. Dum anni partes eligendas
Tempus va-
cationi ha-
bile.

inimius vel per et autumnum. Jamque utro-
que admonendi sunt tempore medicinas gus-
tare volentes solutivas, ut quantum possunt
a loboniosis abstineant pharmacis, sed leviter
utantur et pro humorum educendorum qua-
litate benedictis, quae virtutem et principalia Quae medic-
membra non solum non debilitent, sed potius nae benedict-
ter fortificent. sicut alse est, species omnes
myrobalaonorum, rheubarbaricum, cassia ex-
tracta, manna, thamarindi, et alia hujus
generis multa. Jam absolui pensum? P.D.

Hujus quaesiti absolui. Est superest quo-
modo secundum regionis exigentiam. Th.

Se regio austriaca sit vel Borealis, quod al- Consideranda
tera ob vehementem calorem, altera ob deseri- regio vacua
simum frigoris solutionum repuat: sed inter do. Considera
media sit, calida nonnihil et humida. randa com-
plexio.

Quomodo complexione quoque calidos
et humidos, caeteris meliores purgandum
aestimant. P.D. Sed aetatis quae consideratio
obrepit? Th. Se eos qui justam augmenti
perfectionem nondum adsequuti sunt, solu-
tibus evacuantur: et etiam senes, quibus inter-
tina sunt debilia et modicam virtutis ha-
bent consistentiam, quam princeps dextro
oculo contemplantam monet. P.D. Ex iam
dictis Theophraste, sexus quoque notionem
habendam intelligo. Th. Proculaubis: abiri

Aetas consid-
randa & fen-
primi.

Sexus habend

cuim evacuando requirit pharmakon sexus ratio et arti-
foeminens, aliud virilis: sicut in artificiis quo-
fieri.

que deprehendimus diversitatem, ubi piscatorum
a carbonario, et molitorum a vitriario, si eva-
cuandi sint, tam distare videmus quam rotam
ab anemonis. Po. Complures nulla usos medici-
na videas solutiva, sed phlebotomia. Et tamen

optimam diu conservasse sanitatem. Ho. Isti
fortassis intentiones aut fines phlebotomiae

ab Horicuna numeratos, rimatius considera-
verunt, quam nostrates potentarii rustici: Horicun. quarta
primi ca. 20.

qui cum iam primum ex taberna vinaria
ebrietatum ructantes exsant, statim neglecta
omnium rerum indagine, pro deciarum vel
brium unarum laborant incisione. Vbi uricae
instar tantum dilapidant sanguinis, ut qui-
dam statim moriantur, quidam in postumum
exhalent animam nonnulli chronicos sibi

redimant mortos complures etiam corporis
detrimentum habitum. Faciam bestialem quo

utuntur ciborum delectum. Aliqui enim, li-
et complexionis sint talida iam phlebo-
tomati, allium atque bulbos deliciis habent.

Non considerantes hoc sanguinem incin-
rare, illud vero succum crasso viscosum,
crassum, et bonae naturae diversum. Alli

Raphano gaudent et pharinacea: rapha-
num dicentes et se et alios digerere cibos, quum

Bestialis ci-
borum delec-
tus rustico-
rum. Allium
Bulbi. Ra-
phanus.

oppositum evinciat. Et pastinacam Venerim
 excitare et utilem, ac si iam phlebotoma-
 to utile sit hac turpissima tabe, quam
 Hippocrates brevem epilepsiam vocat, coi-
 tum intelligens, gravari. Videas complu-
 ris etiam quibus tunc crambæ herba frigi-
 da et sicca, aliquibus brassica alba dicta *Brassica alba*
 eo tempore placet. Te si studiosè vel data
 operæ sanguinem impurum lepræq; vici-
 num supplantare studeant. Pol. Est tanti
 periculi sanguinis effusio? Th. Citra du-
 bium, si tam s. nostre deperdat. Nam spi-
 rituum minora est sanguis, carniū et u- *Sanguis spi-*
 niverſi corporis pabulum, atque preciosissi- *rituum mi-*
 mus vitæ thesaurus. Pol. Cur igitur non *nura.*
 subscribitur opinioni Chrysippi Smidii quem *Chrysippus*
 αἰνόπορος, id est sanguifugum dixerunt, quod *sanguifugus*
 omnium vnae incisionum, ex omni medicina *nominatur*
 lūm præsidiorum munere tollendam cense-
 ret. Th. Quia si vite phlebotomia fiat, non
 solum in sanitatis conservatione, sed etiam
 aegritudinum curatione novimus maxime
 necessariam: sicut et Plautus divisionum libro *Phlebotomia*
 scribit, in qua si ipsa natura si frequenter *necessaria*
 prodest, quæ dum sanguine gravata non
 minutione succurratur, si vel per fluxum
 sanguinis varium exonerat, vel hæmorrhoi-
 darum fluxum aut per sputum multum,

Phae. 7.

seu urinam sanguine mixtam. *Pl.* Quamobrem autem (sicut *Haali* scribit) primus phlebotomiae inventor, coculis velatis capitis multam dedit? *The.* Quod eae arte sit abusus. Et tunc posthabita rerum omnium praefationum indagine, hoc est, regionis, complexio-
 nis, aetatis, et aliarum phlebotomiam celebravit vulgari modo. *Pl.* Id quoque ab aliis etiam doctissimis impuni factum legimus. *Avensoar* enim puero trium annorum sanguinem detraxit, immemor infra, quatordecim annos existentes bifariam non phlebotomandos, *Salerno* avertore, vel quod resolutiori sint parati propter calorem extraneum, vel quod duplici nutrimento indignant, quia frequens in illis contingit augmentum. *The.* Id non moveat nos *Polylogus*, tanta in eo fuit aestimativa, ut errare non potuerit. *Pl.* Septuagenario unam quoque incisam aliquando vidi, *Avicennae* de certo dissuadente, quod mali sanguinis redundantiam possideant senes, et boni defectum, Senes non qui facile per incisionem effluat dum intus malus remanet. *Th.* Affectioni quandoque inherendum *Salenus* timet, et phlebotomandos senes cense plena habent, et lata virisque robustas. Sed circa affectionem omnes dissuadent medici: distinctim tamen

Phlebot.
 inventor capitis multam luit.

Avensoar
 unam incidit
 filio trium
 annorum,
 ut *Averrois*
 scribit.

Gal. lib. II
 de reg. sanit.
 Quarta primi
 ca. 20.

Senes non
 phlebotomandi. In lib. de
 curat. per phlebotomiam.

Trans. qui aphaticam sexagenariis prohibet
 quinquagenariis nigram, septuagenariis
 basilicam. Pol. Est autem senibus tantum, *Apho. lib. 6.*
 adeo solent phlebotomiae habendum examen? Qui non phle-
 botomandi.
 Th. Non, qui enim a chronicis modo surre-
 xerunt mortis, aut qui stupham exierunt
 iam primum, seu paulo ante delictati sunt
 Vinum, aut longam inedia[m] perpessi, vel
 cor ventriculi habentes debile, ac rudos ob-
 tinentes humores et viscosos pari modo
 incisioni parcaut aut prudentissime inci-
 dant, ne vitae periculum effuso sanguine
 redinam. Acta intemperantes, vinosos, ven-
 tri, gulaeque deditos, neque purgatione neq.
 sanguinis eductione juvari. Galenus credit. *Lib. de cura*
 quod per vitae intemperantiam crudorem per phlebot.
 humorum occysime recolligant copiam, illis-
 que propterea aequa abstinendum docet, etiam -
 si convenientissimo tempore minuire sta-
 tuerint. Pol. Quid? non omne tempus in *Viris tempo-*
 anno phlebotomiae conveniens est? Th. Non *incidendum*
 Vir enim quod aequalum habeat temperatu- *Etريان. 2 p.*
 ram, et sanguini sit proportionatum con- *doct 2 ca 6 et*
 venientissimum arbitrantur incisionis tem- *4 pri. ca 20*
 pus. Autumnum quasi parum, quod tem- *Averther.*
 peramento feri sit vicinus. Sed patem pla- *2. tract. 2*
 ne non idoneam, quod tunc humores sint *caput. I.*
 calyfacti et in nimio motu, unde diaphoresi-

facile oboriatum. Similiter et hyemum, quod
frigus eo tempore sanguinem conducet, et immo-
bilium reddat. Circa quae animalis circuli quoque Circulus Zo
consideratio prout est, ut qui albae pituitae habent diacris phle-
redundantiam, cholericis sibi eligant signa Tri- bot. observam
tum quippe, Leonem et Sagittarium, Atrobila-
ri sanguinea. Geminos. Libram et Aquarium
Cholericis Plegmatica Cancerum, Scorpionum et
Pisces. Accedente etiamnum quadrarum lu- Quadrarum
naris cursus observantia, ut enim solaris an- lunae haben
nus in quatuor divisus est partes, sic Luna- da ratio.
ris quoque: secatur, et partes quadras dici-
mus. In prima enim quae calida est et
humida Ptolemaeo teste, viginti quinque seu
triginta annorum adollescentes phlebotomunt
in secunda calida et sicca, juvenes anno-
rum trigintaquinque vel quadraginta in
tertia frigida et sicca, senes quinquaginta
annos habentes, in quarta frigida et hu-
mida capulans, si affectus subeat. Ringer
tamen memores paranactici, quod Manfrides Hier. Man
habet, hoc est, ne tangamus membrum ferro lu- fridus in
na existente in igno illius membri. Pl. Statuit Centiloquio.
vicini mei coniunx sanguinem minuire
hoc die, sed quantum audio commonenda est
quum frigus sit. Th. Tamen est praegnavs. Pl.
Imo partui vicina. Th. Institutum igitur mu-
tet, ne facti poeniteat. Hippocratem enim sic

scribere memini: Multum in utero habus, 5. aph. 31.
 phlebotomata abortum facit, sed magis cu- In utero ha-
 jus maior est factus. Quamvis non quam- bus abstinea-
 libet abortire contingat, sed eam saltem cu- a' minuit sa-
 jus effusio multum excedit. P. Ego vineae Connuetudo
 incisionem tanquam primum sanitatis observanda
 conservandae sic laudo praesidium, ut plane phlebotom.
 abstinam. Th. Fortassis non assutus es.
 P. Non. Th. Quantum ergo potes abstinere
 Nam sensus non assutus, hypothyriam, si
 minuti sint, incurvant. P. Si quis autem
 unum assuerit, continuabit? Th. Non sed
 lento (quod ajunt) gradu densitat, ut si
 juvenis quater annuatim incidat, qua-
 draginta effectus annuorum, ter incidat.
 Si annuorum quinquaginta vel sexaginta
 semel. Sicut melius ducant auctores tunc
 ab incisione plane abstinuisse, et ventosas
 quas graeci oxias vocant applicasse, quae Desca-
 si debita hora, et considerata intentione hione seu ven-
 apponantur, phlebotomiam suppleant. Pol to satione.
 Quam autem horam arbitraris debitam Ventosandi
 ventosandi? Theoph. Electam, hoc est ho- hora electa.
 ram, qua luna in orbem est circumacta
 vel multum luminis habet, prima digestio-
 ni vel etiam secunda completa, quod eo tem-
 pore humores spargantur ad circumsprentiam

corporis, et ad membra extra venas. P. Est
etiam alia ventosandi hora, quam electa? Quae hora coac-
ta ventosita-
Th. Est quamquam coactam veteres dixerunt te dicatur
quod determinatum tempus non habent
sed pro necessitate occurrente, semper admi-
nistratur. P. In quem autem finem utuntur
ventosatione, seu scarificatione? Th. Et mor-
bos incidant, aut propellant, secundum inimi-
varium loci situm, varios ablegant morbos
id quod mediastinis conperitum est. Sanguis
etiam bilioso vel dolori capitis cucurbitu-
ulae multum conferunt occipiti cum scarifi-
catione appositae. Et ad cubitos vel manuum
necatas exteriores, aut sub mento, pustulis
ruboribus faciei, quem guttam rosaceam
vocant, medentur. Supra venter aut anchas
basilicam suppleunt. Cruribus appositae in
cruribus venas. Idem thoraci vel scapulis ad-
hibita rheumatisantes chronice, restitunt
oculos, moribusque; venenosorum anima-
lium impositae, venenum extrahunt. P.
Est scarificatione omni neglecta, saepe
appositas notavi omnia. Th. Recte. Nam.
dextrae navis sanguineus fluor cucurbitula
absque incisione dextro juncta hypochondrio Vento, ratio ab-
orio sublevatur, sinistroque brachi sub ma- que, scarifi-
millis autem, mulieres menses impedit op- catione ad

plicatio, nimium fluentes, et cruribus vel quae utilis.
suris addita nimium impeditos vocat: capi-
tis prorae affixae vultum elongatam ab-
breviant, rheumatique siccant ventosae, et
paralyticis sunt proficiuae, si ad nuclum
posituris: nam calefaciunt nervos, cholera-
que et vomitum cum singultu compescunt
sedi affectae adhibitae. Vbi pari sorte hiru-
dinum aut sanguisugarum operatur appo-
sitis, nisi quod ex longinquo magis et, for-
tior per eas sit attractio. P. Complura nunc
dixisti inanitionis genera, nihil autem de
coitu dicis? quum Constantinus vir gravis
sanitatis custodiendae fomitem unum esse
scribit. Th. Si vis, lubus addam quae spar-
sim ex autoribus aliquando congesti. Sam-
bi faniam de hac re confabulari delector: pri-
mo quod coitus ex solerti industria qua
florat prudens natura, sed conservationem
individui sic excogitatus est, ut animal
quodcumque, maxime tamen homo, cum
voluptatis causa, tum spe proles futurae
in unum illius allociatur. Secundo quod ina-
nitioni et repletioni quintae rei non nata-
rali, de qua nunc plura diximus, subsit
coitus. P. Volo Theophraste, mixque rogo
ne quid obliet. Th. Scito igitur itum sani-

Appositio
sanguisuga-
rum ad quos-
dam
Coitus sanita-
tis conservan-
dae fomus.

tatis curus, hincda Galeno assertore, somitem
esse praecipuum, si non frequens nimium
sit, aut non ultra debitum tempus omissus.

Verum enim horum fiat, laedit. Nam si s- documenta
permatis, quod est de meliori substantia ex nimio coi-
totius corporis, nimium coeundo effunda- tu.

tur, fundamenta principantium membro-
rum quae hoc bona superfluitate nutrim-
tur (ut nutrimento suo privato) committunt
senectutemque aut mortem accelerant. Cui fe-

re Hippocrates consenti opinioni, qui coitum
livum epilepsiam dixit. Si autem rare ni-

mius talis contingat effusio, et sperma in et aqua.

varis ultra tempus repletionem efficiat, nisi Quae incom-
pollutiones accedant, titulum in inguinibus moda si ra-
facit, testes in tumorum elevat fibris inclu- ro nimium
cit, cerebrum oblaedit, calorem naturalem sit coitus.

strangulat, et universum corpus gravat:
propter quod recte dixisse. Celsum arbitror
dum coitum neque nimis concupiscendum
neque nimis pertimescendum monet. Quod
et carmine quidam sic protulit.

Balnea, vina. Venus corrumpit cor-
pora nostra.

Sed vitam faciunt balnea, vina
Venus.

Si autem cuius debito numero utatur

quod neque frequens, neque rarus nimium con-
tingat. dic quid emolumenti, hinc emer-
gat. Th. Si recta dispositione decubitus ve-
niat, hoc est, mulier quae in se ipsa gignit,
supina, vir autem qui in alia, ut philo-
sophus, inquit, in faciem pronus (stans
enim podagram generat) et non cum iam
menstruante coeat, unde rubeo et lepra
sepius aut cancer, ob infecti anthelitis as-
pirationum accidunt, magnum inde
venit emolumentum, quippe ut corpus re-
perfluo isto seminis humore exoneretur, et Quae uti-
tate, ex coitu
virtus naturalis vegetior ad exercendum moderato.
vires suas, fiat maxime in corporibus forti-
bus, juvenibus, ac ad coitum aruetis mor-
torque a plagues seu pituita futuras
praevidet, animam hilarem reddat, sollicitu-
dinem removat, melancholiam sequitret, a-
mentes in sui notitiam redigat, furorem et
iram mitiget, malum (sicut Rufus ait) cor-
poris habitum prosciindat, somnum facili-
tem inducat, sensus libet acuat appetitum
excitet: et ne stellas numerare videar, tribus
verbis penum absolam ut corporis gerenti ro-
bur et refocillationum tribuat. Pol. At non est Quae hora
aliqua singularis vel potius etiam secundi ho-
ra? Th. Est certe sicut ex Celsi deprehendis ver-
electa coitus.

his quando inquit, Coitus interdum factus, pe-
ior est: noctu, tutior. Pol. Et ne nocturnum
commendat Celsus? Th. Commendat, primis
durabus peractis digestionibus, et ad princi-
pium noctis, quod talem somnus sequatur
prolixior, qui spiritus depeditor (exit enim
semine spiritus vitalis per arterias) repa-
ret. Saltem ne praecesserit ira vehemens, gau-
dium exuberans, tristitia, fames, balneum
fortis evacuationis immoderatum exercitium
et maxima vini repletio: quae omnia est
negligantur, corpus ab ea qua est consisten-
tia abducunt, potissimum tamen vini re-
pletio. Quod vel inde patet, dum ebrii sem-
per ferè semen profundunt impotens gene-
randi tibi simile, ut philosophus scribit.

Et uxores ebriorum generatum mortis chro-
nici maxime afficiuntur. Quamquam et
anni partes considerandae: nam Celsus
hyeme Venerum non aequè perniciosam
scribit, vix tutissimum, ac neque aestate
neque autumnum talem. P. Si quis au-
tem vel quia venes nimium habeat calen-
tes gemitum sacrificia vi struantia, hoc tem-
pore nequeat abstinere? Th. Huius lami-
neus plumbeam indigue, perforatam
autores medici iubent applicari, aut venes

Quae cotum
prohibent.

Arist. 3 sec-
tione, proble.
4.

Quibus me-
diis vices sit
domanda.

cum rhodolaeo seu oleo onychacino et suc-
co sempervivinae iungi prius ruta com-
manducata, vel etiam ruta sub stratum
posita. Sic enim refracuendam censuit.
Vinum. Aliquando etiam in usum
gemmas commendat. Nam saphirum et
smaragdum, vel etiam topasium, a vir-
tute quadam coelesti, seu occulta (quod
ajunt) proprietate, seminis fervorem arbi-
trantur mutilare. P. Mihi neque plum-
bum, neque gemmas applicandas novi
si quidem matrimonii appendices, quae
domus sunt gravamina, non solum hin-
nitur, sed et omne prebar sic mihi pros-
cindunt, ut si vel minutulum titillationis
aliquando obrepit statim cristas suppri-
mam atque omnem concupiscentiae fer-
vorem tepidum abiciant. Th. Quae sunt
ista gravamina domus? et matrimonii
appendices? Ego singula quae inter con-
jugatos accidunt delicias credidi. P.
Dula bellum inexpectis. Si enim ad lanam
rem duxeris plus alor quam mellis invenies
quum frequens solis quando nunquam non
adsit matrimonio praesentium atque futu-
rorum anxietas item rerum inquirendarum
arte moluta pro acquisitionum custodia timor
verumens, taedium expunctionum, puerorum

Solitudo
Matrimonii
appendices.

vagitus, dixae. cumarum pector, rerum inopia
varii sumptus, varique suppellectillum defectus.
Faciam uxoris miraculosas preces
dum noctesque, diesque; ad ravim quari, De-
quaesumus, inquit: Praesta quaesumus: con-
cede quaesumus. Etge, dandum est marito: si
non cucurbita, dixerit, aut fatuus. En Aeri-
nis languet apud nos copia, Bacchi friget
liquor, disunt carnes, sal, lac, caseus, butyrum
atque focus sine lignis fuliginosus compard.
Et quod est maximum, a mechaniciis distur-
bati qui facta pace cum uxore, pro foribus
stant, et nova resuscitant bella, petunt, ef-
flagitant, rogant, nonnunquam etiam ex-
postulant, imperant et jus minantur: si-
cut in diis per urdones experior, artocopos
fabros, fullones, sartores, piscatores, balneatores
redemptores cartonarios, figulos, villicos, gene-
los saltuarios atque mille hujus sentinae
homines quibus nisi statim pro voto offeram
confestim, sub hasta venditionem memorant
atque exilium. Videntur isthac tibi de-
diti? Th. Non certe, sed cruciatus atque ip-
sissima crux. Tu vero nimia ad illa respon-
des? P. Obmutisio aliquando, irascor non
nunquam, timidus saepe curiosusque disce-

Vxorum mi-
raculosae
preces.

Irasci, timere
sexta res non
naturalis.

curare animi passiones atque tormina medi-
cis dicuntur. Et sunt ultima res harum quas
ab initio tractavimus, non, naturalium. Pol.
Faciunt autem quid pro sanitate tuenda?
The. Multum, si decenter ad illas qui
se disponat. Polyl. De his igitur quaedam
exprime, ut pensum abunde nostro negotio
dedisse videam. Theo. A prandio id tractan-
dum videtur, nunc in patinis animus est
Vale igitur. Pol. Neque esurio ac tu, vale.

Argumentum
Septimi dialogi.

Sextam rem non naturalem
animi quidem passiones pro
sanitate considerandam.

Huius Polyloge. Pol. Quidvis Thiophraste?
Theo. Ut juxta promissum sextam rem
eam quas hactenus recensui, percipias.
Solo enim mea promissa, Charetis Athu-
nensis pollicitationes (sicut proverbio dicitur)
rite vocari. Quam enim turpe sit plendi-
dis fovere promissis, atque ipse vana histrionis

ritu lactare amicum. Pomponius iure eo
edocet. Dum re non verbis pollicita
attentanda admonet. Pol. Recte profecto
nec: sed rem aggreditur. Nam etiam cele-
ritas in desiderio missa est, si obmo cre-
nimus. Th. Timor festino. B. Lentes Th.
Sic a Caesare et Augusto praemonitur. At-
tende. Res sexta non naturalis anima
accidentia, sunt. Iracundia & bñ, id est affec-
tionis dictae, cuiusmodi, sunt gaudium
ira, terror, timor, tristitia, invidia, odium
furor iracundia, et plura istis similia. Pol.
Cur isthac nostro inseruntur negotio? Theo.
Quia sanitatem, cuius hactenus mentio-
nem fecimus, quemadmodum aliae non
naturales res vel destruunt vel conservant.
Pol. Quando destruunt? Theo. Quum cor-
pori aliter quam ducit, earum applica-
tur usus, sicut tu me rectius vel ex histo-
riis novisti. Habes enim ex Valerio Ma-
ximo propter gaudium subito illatum,
duas, demente expirasse mulieres. Et apud
Fladi quinto Thionica, ultimo capite, Fla-
periorunt. mussum pari sorte dedisse animam. Sic
quoque ex aliis autoribus, quosdam ira im-
petuose afflatos apoplexiam incidisse,
confestimque exhalasse. Quosdam item
par lypsi laesa et spasma. Nonnullos, quo-

Dictum ju
reconsulti.

Duca mulie-
res propter
gaudium
periorunt.

februm exhausta tyrannide contabuisse Gale. de symy-
sicut Galenus in libro de morborum causis to-causis lib.
placide demonstrat. Quid terror inspe- 2.
ratus timorque senis infirmitas discere Pulb.
praetero dumanentus id frequens declarat Quid ex terro
multos enim epilepticos inde fieri notamus re in sperato
aut syncopem incurre. Augustiam non
numero, quae cum naturalium calorem ad
interiora proscrit, febras ephemerat facit
quibus nimium durantes aucto calore
solida quoque laeduntur, et hctica innas-
citur, ac denno mors. Singulae isthaec
Galenus ad lancem duxit, primo libro de
Regimini sanitatis, ubi sic inquit. Oportet
sanitatem custodire volentem curare, ne mo- Felini. Fu-
res animi corrumpantur. Etenim furor qui- vor quid.
est mania confidentia, ut Galenus, ait,
fletus tristitia, sollicitudo, ira et invidia
amplior quam oportet virtutem dissolu-
nt, et februm ac aliarum aegritudinum
sunt principia. Nam bonam interrompuit
ait Avicenna, digestionem, unde omnium
facile oboritur morborum sentina. Pol.
Sed quia sanitatem illas animi affectio-
nes quoque conservare dixisti, dic quando
id contingat Theophrasta. Theo. Quando mo- lib 4. ad
deratus illorum corpori applicatur habitus Alm. cap.
sicut Rans pulchri declarat. Dicit enim, 9.

Inducumque animam gaudere facit, mode-
rate int atque lactari, robur viribus
tribuum naturam excitet, et in suis ad

actionibus, omnibusque sanis confert. Si
his qui carnis minoratione, eo quod super-
flua sit indigent: illis enim tritari ma-
gis convenit, iram quoque multis cachexia
laborantibus profuisse per Alexandrum Be-
nedictum rei medicae virum eminentissimum
novimus. Etri Constantini Africani rinatium
quis perlegat scripta, eandem frigidae com-
plexione et timidis hac ratione qua lac-
titiam sollicitis, tritibus et coangustatis
subvenire, percipiet. Quamvis et Galenum
adducere possem inter omnes principem, qui
aliquos longo tempore angustatos et tristes
propter divitias et quibus gaudium e-
mergit fortuito datas, revaluisse tradit.

Sic habes Polyloge quod petebas? Pol. Ha-
beo. Nam ut rem univrsim dicam, nego-
cium sic intelligo: horum pathematum quo-
vis tempore moderatum et tempestivum ha-
bendum usum. Theo. Nihil aberravi rem
divinasti, si enim huius aut alterius exces-
sus fiat lateris peccatur. Et in medio tu-
tissimum iter. At superest quod amplius
me velis? rerum non naturalium et promi-
sarum pensum absoeci. Pol. Superest. At

Obois tristia
ri conducit.

Ira quando
prosit. Paet.
li. B. ca. 22.

Lib. com.

locorum
medii d.
cap. 38.

prae a Plinio, etatem vitandam Lib. II cap. 27.
nunc quavundo disistam: nihil enim per-
niciosus in omni vita contingere posse fa-
tetur nimio. Unde mi Phlegmaste, quod
haetenus tam praege et facilius responden-
do juvis. gratias ago, si per sortem ali-
quando, contingat beneficium beneficio
compensato. I. nunc pede fausto. Cras fortas-
sis aliud tractabimus vale.

Plinio

Index omnium quae praeclearius
his de trunda valitudine dialogis
scripta sunt.

A.

Astinentia, et labor si excedant quid
Et cibo equitare nocet
Ad mensam non diu sedendum
Aer cur prima res non naturalis
Aer bifariam necessarius
Aer nimium calidus laedit
Aer quomodo nutriet
Aer qualis eligendus
Aer urbanarum insularum qualis
Aer hortis arboribusque inspicitur
Aeris qualitas quomodo alteranda
Aeris frigidi nocumenta
Aerem inspicunt arboris
Aer bonus quando malus
Aer vallium
Aer quomodo alterandus
Aegineta Saleni abbreviator
Aetas consideranda vacuando
Allium

Amara contra ebrietatem

Amatorum mores

Anguillae omnium pessimi cibi

Anus quaedam notatur

Animalium naris et guttur

Animus divitem facit

Animus beatitudinis finis

Aneurisma quicquid

Animis passiones ex phantasia

Animi passiones potissima res

Antimonium aerem mutat

Anser an salubris cibus

Anas qualis cibus

Anguilla malus cibus

Aperto ore non dormiendum

Appetitus ablatas quomodo revocandus

*A phlebotomia abstinendum imprae-
gnantibus.*

Aqua an vino praeferenda

Aquae operationes

Aqua quibus ante somnum potanda.

Aqua frigida super cibos nocet.

Aqua fluida non putrescit

Aqua frigida à balneo nocet

Aquae minerales quae

In aqua non bibendum neque comedendum

Aqua ex sole calefacta an prosit

Aquam bibant statim quibus plus aequo

hepax calidum est.
 Arboræ quæ malæ
 Artificium considerandum evacuando et inde
 Ars in monte probatur
 Ars circa quæ
 Artes in montibus commendatur
 Armenicum aerem mutat
 Argentis pugnandum hastis
 Artichocæ, vel strobilus
 Astomorum gens aere nutritur
 Avaro tam diest quod habet, quam quod
 non habet.
 Aures animalium
 Aures in chymicis, quales
 Avenzoar phlebotomavit primum trium
 annorum.

B.

Babylonii piscibus vixerunt.
 Balneum species exercitii.
 Balnei tria genera.
 Balneandum in tina quibus
 Bestialis ciborum delictus in rusticis.
 Bibendum quibusdam afflatim.
 Bibendum non affluenter in principio mensæ
 Bos olim maculo habilis.
 Bolus cervi.

Bovis quis primo mactaverit
Brassica alba
Brassica contra ebrietatem
Bulbus.

B

Capillos anxius tegentes, citius canuunt.
Capilli defensorium cerebri.
Calidis qualis cibus conviciat.
Canceri omnivori.
Carucae digestionem corrumpentes.
Calculi medela.
Caro avium qualis.
Caro quae optima.
Caro porcina.
Caro caprina.
Caro cervina.
Caro bubula.
Caro cothurnicium generat spasmum.
Caro taurina, vacca.
Caro fœrina.
Caro vitulina.
Caro gallinarum vermes generat.
Caro leporina.
Caro grui, pavonis, ciconiae, &c.
Castifae interitus.
Cauda animalis.

Canini quales.

Canicis ut cito provenit.

Canini cur omnivori dicti.

Casus, lactis filius.

Casei differentiae.

Casi utilitatis.

Casi incommoda.

Catonis apophthegma

Capitis resura exquisita, nocet

Cauda animalium

Cerasa et pruna quibus in principio mensae
conviniunt.

Cerasa dulcia et acutosa.

Cerebrum animalis quale

Cerebrum habens debile, a vino sit

Cervi bolus

Cibandis ordo

Cibus et potus secunda res non naturalis.

Cibus potentia calidus quid possit.

Cibi diversi damno sunt.

Cibus euechymus.

Cibum addere cibo nocet

Cidonia nocent

Circulus Zodiacus phlebotomandis observandus.

Circumforamini medici

Comparatio de lampade

Contra pisces venenosas remedium.

Consuetudo observanda phlebotomandi.

Coenando quae caecunda
Conditiones in somno diurno.
Coitus, sanitatis fomes.
Coitus utilitatis
Coitus moderatus et immoderatus
Coitus si varius, nocet.
Coitum quae prohibeant
Coenando partes anni considerandae.
Columbarum esu quaedam perit.
Complexio considerata evacuando.
Coena quibus frugaliter conveniat
Coctus panis melancholicam generant.
Coena an prandium uberius.
Corda animalium qualia.
Coturnicum esus spermum facit.
Columbina caro
Crapula et ocium nocent.
Crambe contra ebrietatem
Crapulosorum ingluvies, latrinalis, et vicia.
Cucumeres.
Cucurbita.

D.

Decubitus optima forma.
Divitiae.
Digestionem corrumpunt quinque causae.
Digestioni confert masticatio bona.

Dives quis sit

Diaboli lusciniæ

Dormiendum quomodo est.

Dormiendum statim a cibo nocet.

Dormiendo considerandæ virtutes animales

Dormiendo quinque conditiones

Dormiendi situs

Domus sine horto, ergastulum.

Domus quæ optima ex parte aeris.

Dulcedo contra ebrietatem.

Dulcia ventrum remolliunt.

E.

Ebrietatis remedium

Ebrietas damnatur.

Ebriorum mores.

Epicuri aurea sententia

Equitare post cibum nocet.

Euripidis dictum elegans.

Evacuando, quot consideranda sunt.

Evomendi modus facilis

Exercitium temporis respectum habeat.

Extenuatis et obesis an idem cibus.

F.

Famem tolerare stomachum laedit.

Tama, velox in alium.

Tamnes optimum condimentum

Terrina caro quanti faciunda

Tetricantibus affatum bibendum.

Tector ex coemiteriis laedit.

Trigida super cibum et ante cibum.

Fructuum usus qualis

Fructus an sanis conveniant

Treatio supplet exercitium

Tumus oculos laedit.

Tumor quid.

G.

Gaudium immoderatum interimit.

Gallinaria caro.

Gallus auritus

Generosus ex crumena

Gula abbreviatur terminus vitae

Gravidae à phlebotomia abstineant.

H.

Herbae aerem inficiunt.

Hepar calidum habentes statim tabant.

Hepar animalis.

Homerus unicus servo contentus

Haedi sub frusi et caesi optimi.

Hortus pauperis macellum.

Humoribus repleti se non exercent.

J.

Intestina animalium

Tra. sexta res non naturalis

Tra quandoque prodest

Tra gravis nociva

Judaei cur durae cervicis

Ius galli veteris solutivum.

L.

Labor nimius nocet

Latrinarum factor nocet.

Lactis incommoda et tonitas

Lactis filius, casus.

Lac quomodo corrigendum

Lac si in grumos, malum

Legumina flatuosa

Lingua animalium qualis citus

Luxus huius sculi.

M.

Marchasita aerem mutat.

Matricatio bona aut mala. quae
Mialis humoribus repleti, se non exerceat.
Matrimonii appendices.
Medicorum circumforaneorum importunae.
Medicinae benedictae. quae.
Morva piscis.
Masticatio lenta et lupina, ut valeant.
Moram ducere in mensa noxium.
Motus et quies. tertia res non naturalis.
Mulieris deformosissimae propositus et inde.

A.

Natura exiguum desiderat.
Saris et guttur animalis.
Natura non ubique perfecta
saris animalium.
Similitas vitanda
Nobilium cur debiles partes
Nobiles non vere, insolentiores.
Succes nocent.

O.

Obusque tristari conducit.
Oculi animalium.
Odores ad nutritionem faciunt.
Opus a'malis fere possideri.

Oppilationes febrium causa.

Ova piscium, et quae optima aut mala.

Ova assa, qualia.

P.

Panis qui optimus.

Panis cum melle contra ebrietatem.

Panis salutaris, bonus.

Panis calidus an malus.

Panis cortices, an praeiit

Paupertas symbolum probitatis

Petitio quae stulta

Pharmaca mutare, boni medici non est.

Phlebotomia necessaria.

Phlebotomiae inventio quam mulctam dedit.

Phlebotomando quae considerata.

Phlebotomandi quales.

*Pisces calidi non integri, praesertim aere co-
perculo.*

Piscium species.

Pisces qui minoris noxae.

Podagricus dolor unde

Poma nocuunt.

Pulmo animalinum qualis.

R.

Rapnamus
Repletio, inanitio, quinta res non naturalis
Res non naturales, quae
Remedium contra pisces venenosos

S

Sat cito, si sat bene
Sanitatis optio in exemplis unde
Sanitas, Pythagorae thesaurus.
Sanitatis methodus ex sex rebus
Sanitas quid.
Sanguis spirituum minora
Sanguifusus Chrysippus dicitur
Saretor quidam medicus
Scarificatio
Senes non phlebotomandi quare
Serum caprinum
Somnus quid
Somnus per annos naturalis
Somni tempore, corpus tegendum.
Stare post cibum, utile
Stomachus qualis cibus
Strobilus aut antichoca
Suvi in aliena terra aegrotant.

Faciturnitas, arcani comes.

Fama quae libera

Ferror imperatus qui protest

Fimere, irasci, sexta, res non naturalis

Thermas ingredi voluptatis causa, periculosum.

Triticum quod optimum.

Vasa aëria nocent

Votosandi hora electa

Venus quomodo refrainanda

Ventosatio.

Ventosatio atque; scarificatione adque utilis

Ventrem remolliunt dulcia.

Venatio nimia mala.

Vestium. luxus degenerare facit.

Vigiliarum commoda

Via compendiarie ad divitias et virtutes

Vinum quando sinitus nocet.

Vinum non bibendum super cerasa.

Vinum non bibendum super malos cibos

Vinum super lac non bibendum.

Vini varia genera et virtutes

Vinum ex cenopolis cur imbriet.

Vini moderate sumpti utilitates
Virtutes naturales gnomon repletionis ina-
nitionis.

Vita alia, aliam postulat dietam
Vitae terminus abbreviatur per gulam
Voluptatis causa thermas ingredi periculo-
sum est.

Voluptas degenerare facit.
Vomitum ex crapula beluinos
Vomitum quandoque bonus
Vomitum quibus obsit aut prosit
Vomitum si superfluat.
Urbis comoda

Uxoris sterilis an ad thermas ducendae
Uxorum preces mirabiles.

Pinis.

